ALOIS A VILÉM MRŠTÍKOVÉ

Maryša

AUDIOKNIHY CZ · AUDIOKNIHYCZ.CZ

Alois a Vilém Mrštíkové – drama o pěti jednáních

OSOBY

LÍZAL, sedlák
LÍZALKA, jeho žena
MARYŠA, jejich dcera
ROZÁRA, jejich služka
VÁVRA, mlynář
FRANCEK, rekrut
HORAČKA, jeho matka
STROUHALKA, Maryšina teta
STROUHAL, její muž
MARYŠINA BABIČKA
HOSPODSKÝ, Franckův poručník
HOSPODSKÁ
PAVEL, řeznický tovaryš
HRDLIČKA, obecní sluha
SOUDNÍ SLUHA
PRVNÍ REKRUT
DRUHÝ REKRUT
TŘETÍ REKRUT
FRANĚK, soused
BUŠEK, soused
SELKA
PRVNÍ SOUSED
DRUHÝ SOUSED
VOJTĚNA, nádenice

ROZSÍVALKA, nádenice
HRDLIČKOVÁ, nádenice
KRIŠTOFL, nádeník
MUZIKANTI, **SEDLÁCI**, **CHASA**, **MLATCI**, **DĚTI**
Místo děje: Moravská dědina.
Třetí jednání o dvě léta později než první.

POPIS OSOB

LÍZAL:

sedlák asi 60letý, menší postavy, tváře oholené a vlasů prošedivělých. Má bolavou nohu, v chůzi belhá a podpírá se o hůlku, oděn je po selsku krojem z východního okolí Brna. Tmavé ošoupané kalhoty ve vysokých necíděných botách. Na sobě má starý, záplatovaný, dlouhý a žlutý kožich rozhalený. Prsa mu kryje dlouhá vesta s řadou necíděných kovových knoflíků. Knoflíkovou dírkou u vesty má protáhnutý cíp červeného, velkého kapesního šátku na uzel zavázaný. Ostatek šátku je z polovice zastrčen za vestu. Na hlavě má starou beranici. Řeč jeho je rychlá, trhaná, pohyby rozčilené. V rozčilení trhá oběma lokty najednou nazad, zvláště chce-li některým slovům důrazu dodati. Celkově činí dojem zchytralého a lakomého sedláka.

VÁVRA:

mlynář, statný čtyřicátník. Kalhoty ve vysokých leštěných botách, krátký, rozepjatý kabát, u vesty má těžký stříbrný řetěz od hodinek, tvář oholenou, na hlavě čepici se stínítkem. Opásán je širokým, lesklým řemenem. V chování jeví sebevědomí.

MARYŠA:

(později Vávrova žena), Lízalova dcera, mladice prostřední postavy, jemnějšího druhu venkovanka. Má na sobě krátkou, jednoduchou sukni z látky květovaného tureckého šátku a vyšívanou kordulku. Na hlavě vlasy spletené v cop, otočené věncem. Okolo krku ležatý krejzl a šňůrku červených korálek. Nohy má upjaté ve *vysoké* šněrovací botky a obuté v červené punčochy.

FRANCEK:

štíhlý, statný rekrut. Oblečen je v III. a IV. jed. v úzké kalhoty ve vysokých leštěných shrnovačkách, nezapjatou kazajku, pod níž vyhledá tmavá vesta s řadou pletených černých knoflíků a šňůrek. V I. jednání v kroji: rukávce a malebnou vyšívanou kordulu, „huškami" obtočený kulatý klobouk s vysokou kyticí z umělých květin, zrcátek, tretek. Pentle různé barvy proudem splývají až do čela. – I po prsou tekou bohatě stuhy. Ráz kroje z okolí Klobouk u Brna. V chování je prudký, smělý a hrdý. Opásán je širokým, vyšívaným pasem.

HORAČKA:

Franckova matka, as 60letá stařena, oděná vlňákem. Podpírá se o hůlku. Bázlivá, ale rozumná žena.

LÍZALKA:

Maryšina matka, po domácku oděná selka. V chování umíněná, tvrdá. Chodí rozklácenou, udřenou chůzí.

HRDLIČKA:

obecní sluha, čtyřicátník s vojenskou starou čepicí na hlavě. Kalhoty ve vysokých umazaných holínkách.

REKRUTI:

(dvanáct až dvacet), první, druhý, třetí, s vojenskými modrými a červenými čepicemi na hlavě. Ostatní, asi dvanáct, se slováckými kloboučky a kosárky z kraje Klobouk.

MUZIKANTI:

oděni podobně jako chasa. Někteří mají na hlavách oficírky, jiní měkké kloboučky.

SELKA:

svátečně oděná.

LID:

muži a ženy svátečně oděni. Děvčata v I. jed. v počtu 15–20 v pyšném svátečním šustivém kroji z okolí Klobouk u Brna. Vesměs bílé, krátké zvoncovité sukně, různobarevné fěrtochy, kolem pasu vzadu

splývající pentle, *vysoké*, šněrovací botky, červené punčochy, různobarevné kordule, rukávce, široké špaň. krejzle, „na růžek“ upravený šátek, každá s černým kancionálem v záloktí – do kancionálů zastrčeno po kytičce.

DĚTI:

v miniaturní podobě starších děvčat a chlapců. Mezi nimi bosé jedno děvče s děckem na zádech.

Místo: Stranou návsí moravské dědiny.

Čas: V říjnu roku 1886. *Neděle* po mši.

Hromadné scény velmi živé, zmatené a chaotické.

PRVNÍ JEDNÁNÍ

(Návsí moravské dědiny, táhnoucí se vlevo nazad. Prostředkem návsí teče potok, překlenutý na jednom místě nahrbeným můstkem. V popředí po stranách jeviště naproti sobě dva selské statky. Jeden z nich, proti statku Lízalovu, vyzdvižen je na kopečku tak, aby pod ním byl Lízalův sklep, vedoucí do země. Před statky malé zahrádky, tzv. „před našima“. Tam, kde zahrádky u Lízalova statku až po dveře sahají, stojí u zápraží lavička. V zahrádce dva stromky.)

(Po vyhrnutí opony na jevišti sváteční klid. Jen ojediněle dvěma třemi skvrnami přejdou jevištěm 2–3 svátečně ustrojená děvčata s kancionály, sedláci v kožiších, děti i obstárlé ženy a zajdou, aby za chvíli objevil se zas někdo z nich. Tak ve vhodných chvílích i průběhem jednání. – Jedno z děvčat průběhem jednání vejde i do statku naproti Lízalovům. Po chvíli vyběhnou odtud dvě, rovněž svátečně oblečené děvčice. – Dvě děvčata hned po vyzdvižení opony malebně lokty opírají se o zábradlí můstku uprostřed a baví se a smějí se šuhajem stojícím před nimi. – Před blížícími se a zpívajícími rekruty obě splašeně prchnou a šuhaj připojí se k rekrutům. Zpívá s nimi.)

Výstup 1.

(Ještě při spuštěné oponě daleko za jevištěm plným akordem venkovské hudby hrají „Loučení, loučení“, provázené mužským zpěvem. Sou-

časně z opačné strany jeviště, rovněž daleko za scénou, od hospody je slyšet výskot a blížící se zpěv chasy. To 3–4 REKRUTI, mezi nimi FRANCEK, za jevištěm zpívají sborem: „Ach, co jest mně přesmutnému“. Když přezpívají stále ještě daleko za jevištěm první sloku – vyhrne se opona, brzo nato utichne i píseň „Loučení“ i s hudbou a 3–4 šuhaji už blíže za jevištěm postupují s druhou slokou písně: „Vy rodiče roztomilí…“ Teprv s třetí slokou písně: „Sám Pán Bůh se o vás starej“ – vyjdou rekruti na jeviště lehce nejistým krokem a blíží se k můstku. Děvčata prchnou, šuhaj přidá se k nim. Se čtvrtou slokou: „Muzika hrá na vše strany“ zacházejí za jeviště. – Ponenáhlu za jevištěm tichne zpěv i vzdálené výskání a LÍZAL a VÁVRA vylezou z podzemního sklepa proti Lízalovu statku a hovoří ještě na rozchodnou. LÍZAL zavírá sklep na klíč a vinnou násosku odkládá na lavičku před statkem. Na ruce má zavěšený „sotůrek“ a po chvíli i ten přistaví k lavičce.)

LÍZAL: *(po čas vzdalujícího se zpěvu mlčí, ohlíží se po vsi a mračí se. Teprv když hluk zalehne, obrátí se k VÁVROVI)*
Tak temu hříběti jen dobře nohu zavaž a hodně často bolačku vlažnó vodó vyplachuj. Do tédňa bude zas skákat jako jelen. Má vranka taky to měla – šak na zadní noze a včil – viděl’s ju! Do Austrálie s ňó možu jet. A pacholkovi vyhubuj; šak aji dívce. Proč nedá na dobytek pozor! Jak nemá dobytek opatrnosť, co chvíla se něco stane.

VÁVRA: *(drží v ruce proutek a pošvihuje jím holínky. Tvář má čistě oholenou, tvrdou, ale zdvořile vlídnou)*
Eh, málo platný je to hubování. Hubuju, peskuju, křičím, hromy svolávám, prosím celé deň a nic naplat. Už sem dvě děvečky vyhnal, onehda pacholkovi sem aji nabil a čerta je to platný. Koně v maštali můžó se zabít – ani se teho nevšimne.
(Švihne proutkem.)
Dělé co dělé, všecko jde na ruby. Děcka roztrhaný, špína z nich jen kape, dobytek zdechá a kde kdo ruce má, krade jako straka.

(S důrazem a povzdechem.)
Statku moc a dohledu nikde. Myslím, že to dám do pachtu nebo to prodám.

LÍZAL: To só mně řeči! Dobrý prodáš a špatný kópíš. A co s pachtem? Mlén ti rozlámó, pole nezmrví, nezvorají, vycucají až do posledního, a abys čekal zas pět nebo šest let, než to přivedeš do pořádku.
(Odmlčí se.)
Co je pravda – to je pravda, statku máš dost, a krásnýho statku. Rolí dost, čisté dobytek, krávy jako ze dvora – ale jak sem už povídal – žena ti umřít neměla. Tak zůstat nemůžeš. – Domluv se a je.

VÁVRA: To je těžká řeč.

(LÍZAL odloží „sotůrek" a vytáhne z levé kapsy u vesty zbytek viržinka, z pravé sirku, škrtne o stehno a zapaluje si.)

VÁVRA: S takovó, jako vy vedete, se nedomluvíme.

LÍZAL: Budeš-li pořád tak mluvit, jak's mluvil – ba ne. Štyry tisíce só štyry tisíce, a co já dávám, je, myslím, dost. Víc ti nikdo nedá.

VÁVRA: *(pokrčí rameny)*
To se neví.

LÍZAL: Nesmíš zapomínat, že seš vdovec a že máš tři děti. A dyž já ti dávám pětatřicet set, mohl bys mět na tem dost. Přece nedám dceři všecko a sám abych šel po žebrotě.

VÁVRA: Šak byste nešel.

LÍZAL: *(s úsměvem a měkce)*
Filipe, já mám zkušenost. Josefovi sem dal taky, co chtěl – a jak se mně vodslóžil? A to byl můj syn!

VÁVRA: No, no, šak temu ste mohl dát půllán a mně chcete dát jen pětatřicet set.

LÍZAL: Copak seš ty můj syn?

VÁVRA: Nésu. Šak mně je nedáváte. Dáváte je dceři. Jak ta přinde k temu, že jí dáváte míň?

LÍZAL: Jak k temu přinde! Tenkrát jsem bel tak trošku jako tady
(sahá prstem na čelo)
a dneska su chytřéší. Josef je lunt – půllán dostal a taťka už nezná. A že dcera bude lepší, kdo mně za to stojí?

VÁVRA: To je k smíchu! Copak je každé Josef? Naposled
(usmívá se a kope do země)
– kdo ví, jak to bylo. Josef aspoň – – –

LÍZAL: *(vpadne)*
Josef je lunt! Co dostal – to má. – Dál ať mýmu prahu dá pokoj a nešpiní svó rodinu. Lunt! Přinde si jen a „taťku peníze".
(Hodí rukou.)
Dostal jich – nečítaněch. – Včil mluví.

VÁVRA: Nó-o –, nechme řečí. Víte, co chcu – a dál nemusíme mluvit. Co vy dáváte, je málo. – Do mléna je to málo…

LÍZAL: *(podrážděně)*
No
(chce něco říci, ale odmlčí se – pak s úsměškem)
. Néni nač dělat pána. Chceš-li mně šlapat na krk, šlápnu já taky.
(Obrátí se přímo na VÁVRU.)
To přece ví každý dítě, že tobě všecko nepatří. Co je po ženě, to patří dětem, a co je tvýho,
(náhle)
to – to ví nejlepší záložna. V záložně seš dlužen, v Brně seš dlužen, dáňky ti stojí a jen to, že nepiješ, nekarbaníš, nevyhazuješ tak zbůhdarma jako ten můj kluk – proto bych ti dal svó dceru. – – –

VÁVRA: *(krotce)*
Každé má na sobě pírko. Vy ste z dluhů začal –

LÍZAL: A tys do nich přišel. Do ví, kdo je lepší hospodář –

VÁVRA: Až vám žena bude ležet a půldruhýho roku budete volat doktora, taky pustíte chlup.

LÍZAL: Všecko na ňu sveď. A ji to, že místo třech dětí máš včil štyry.

VÁVRA: *(popojde ke šprlení zahrádky, a jako by neslyšel, uštipuje ze zamyšlení třísky ze dřeva. Titíž REKRUTI, kteří před chvílí zašli za jeviště, vracejí se s FRANCKEM zas tak jak prve, z opačné strany přejdou pozadím jeviště přes můstek a cestou za jeviště i dál zpívají: „Můj starý tatíčku“. Teprv když zajdou, VÁVRA pokračuje)*
Víte co? – Nebudem se dlóho čistit a necháme si každý svý. Nač ty kalný řeči. Déte štyry tisíce a budeme srovnáni.

LÍZAL: *(jedovatě)*
No – a šest nechceš?
(Dá se do smíchu.)
Maryšu a štyry tisíce.
(Směje se.)
Ty néseš hlópé!...
(Zvážní.)
Kdyby to bela ženská, že by se musela zlatem pozlatit, aby ju někdo kópil!... Ale Maryša? Cakryš! Esli pak si's ju jak se patří prohlíď, že tak o ňu handluješ jak na trhu žid? Rovná jako svíčka, v rukách jí všecko enem hrá – – – To ju myslím neznáš, že tak mluvíš a smlóváš –
(Sáhne do kapsy u vesty pro novou sirku.)

(Vzdálená píseň a hudba hrající pochod.)

VÁVRA: Co bych neznal? Mně se Maryša líbí; proto ju taky chcu.

LÍZAL: *(po druhé zapaluje. Bafne několikrát)*
Onehdá: – strojila se do kostela; tak sem se ti na ňu ohlídnul, ale člověče!
(Zavrtí hlavou.)
Srdce v těle poskočí nad takovým děckem. –

(Z návsí se blíží ruch a hudba.)

VÁVRA: *(který při posledních slovech LÍZALOVÝCH jeví nápadný nepokoj – věnuje nyní všecku pozornost vzmáhajícímu se ruchu; k LÍZALOVI)*
Rekruti se dó k vám lóčit se stárkou. Francek je beztak s nima.

LÍZAL: S kém?

VÁVRA: Se stárkama.

LÍZAL: Copak je Francek stárkem?

VÁVRA: Néni – ale lóči se každé, bude se lóčit a ji on.

LÍZAL: Až já budu chcet. Stárek se stárkó ať se rozlóčí, to už je tak zvyk. Proti temu já nic nemluvím, ale pro něho svó dceru nemám –

VÁVRA: Nu, pane radní, žádný křiky. Dyž přinde – přinde – nechte je rozlóčit. Odejde na vojnu a budete mět pokoj. Než se vrátí, můžete mět Maryšu z domu.

LÍZAL: *(nakvašeně)*
No ba! Pět neděl ju zavírám a potem kocóra pustím rovno do dveří –

(Hudba s výskotem se blíží a přehlušuje hovor Lízalův.)

(Hudba hraje vesnický marš.)

Výstup 2.

(PŘEDEŠLÍ.)

(REKRUTI, HUDEBNÍCI, LID, DĚTI.)

(REKRUTI se vedou kolem krků a pasů jednou širokou řadou. Před rekruty MUZIKANTI. Muzikanti postaví se naproti statku Lízalovu a v půlkruhu pokračují v marši. Ještě hrají a chasa už vybuchne v burácivý zpěv. Rekruti zpívají několik písní najednou, jeden překřikuje druhého – každý zpívá svou. Rozestoupí se na dva větší kruhy. První kruh stojí vpředu, drží se kolem krku a zpívá: „Ještě je, ještě je ta kloboucká míra". Druhý kruh dál v pozadí jeviště drží se kolem krku a zpívá: „Vždycky jsem si myslel –". Při slovech „kamarádi doma jsou –" celé kolo současně v rytmu písně skáká do výše. – Mimo tyto dva kruhy utvoří se ještě dvě skupinky (2–3–4) rekrutů. – Jedna z nich teprv přichází a zpívá zase svou: „Diváčtí rekruti, co jste udělali". Druhá skupina 2–3 odlučuje se ode všech a odchází z jeviště se zpěvem „Vy kloboučtí páni". – Všechny čtyry písně bouří jevištěm současně. Scéna je jeden chaos pohybu, zpěvu, volání, smíchu atd. – Zcela v popředí jeviště celý obraz kryje půlvěncem rozestavená skupina 12–15 děvčat vesměs v kroji (bílých sukních, turec. šátcích atd.). Teprv za jejich věncem obraz šuhajů. Zvedají láhve a potácejí se, ale víc z bujnosti než z opilosti. Okolo rekrutů a muzikantů KLUCI. Ze všech stran se scházejí LIDÉ. Děti, sedláci, stařeny a selky tlačí se kolem rekrutů. Rekruti se na potkání s nimi loučí. DVA z rekrutů se dají do tichého rozhovoru s VÁVROU a připíjejí mu. Někteří rekruti pozdravují LÍZALA, dávají mu zavdat a pak jdou do jeho statku. Muzikanti hrají – málokdo zpívá. STAŘÍ si utírají oči. Scéna je živá a hlučná.)

1. REKRUT: *(zavýskne za hudby a zpěvu a pozdvihne láhev s vínem do výšky, až víno vychrstne)*

2. REKRUT: *(výskne za prvním do hudby, prázdnou láhev vyzdvihne nad hlavu a –)*
A co s tém budem dělat, dyž je prázdná!
(Třískne láhví o zem a sám se tomu dá do smíchu.)

(KLUCI se rozběhnou, sbírají střepy a lízají po straně ze střepů víno.)

3. REKRUT: *(vyjde ze statku Lízalova. K jednomu ze sousedů)*
No tak si zavdéte ode mně naposled!
(Podává mu láhev.)

(Ostatní REKRUTI zatím dále zpívají, výskají a loučí se.)

SOUSED: Tak na tvý zdraví, aby ses tam dobře měl.
(Napije se.)

3. REKRUT: Pán Bůh dej!
(Zavzdychne si.)

(Vše stále ještě za zpěvu a lomozu. Slovům REKRUTŮ netřeba právě rozumět.)

Výstup 3.

(PŘEDEŠLÍ. Vystoupí FRANCEK. Za ním přibelhá se HORAČKA.)

(FRANCEK si podává s jedním sousedem ruce a loučí se.)

(Lomoz už se mírní, ale nepřestává zcela.)

HORAČKA: *(přibelhá se k FRANCKOVI)*
I kde pak seš, chlapče? Pomalu bych tě ani nenašla.

FRANCEK: Copak chcete, maminko?
(Přistoupí k ní do popředí leva.)

(LÍZAL — VÁVRA v popředí napravo nenápadně se ohlížejí po FRANCKOVI.)

(HORAČKA strká FRANCKOVI uzlík, zdvihá zástěru a utírá oči.)

FRANCEK: *(vezme uzlík a dá ho blízkému klukovi)*
Na, dé mně to na vůz.
(K HORAČCE s úsměvem.)
Copak pláčete? Nebojte se – – – šak vás Maryša nevopustí. Tři léta néni tak dlóho.

HORAČKA: *(v tichém pláči vztáhne po něm ruce a dělá FRANCKOVI na čelo, ústa a prsa křížky)*
Pán Bůh ti opatruj a dé ti, chlapče, štěstí – – – A dé pozor, ať uzílek neztratíš. Máš tam dvě košile, ručníky a dva šátky; a kus buchty. No
(ohání se hůlčičkou)
s Pánbíčkem.
(Líbají se.)
A modli se, aby ses mně na vojně nezkazil! Já už ti nějaké ten krécar pošlu.
(Pro pláč nemůže dál.)

FRANCEK: *(položí svou ruku na její rameno)*
No mějte se tady dobře – a neplačte. – Dělat tam nebo tady – je to jedno.
(Ustoupí do pozadí a vrátí se však hned mezi REKRUTY. Lomoz tichne.)

1. SELKA: Aha, Francek de rovnó k Lízalům.

(FRANCEK odtrhne se od REKRUTŮ a směle jde k Lízalovým dveřím; v síni REKRUTI se loučí s MARYŠOU.)

LÍZAL: *(přeruší hovor se sousedy, postoupí kupředu a nastaví FRANCKOVI do cesty hůl)*
Hola! Kam?

(Jeviště rázem zcela utichne.)

FRANCEK: *(zaražen neodpovídá. Vzpamatuje se – vlídně)*
K vám, pane radní, rozlóčit se s Maryšó...

LÍZAL: *(hůlkou jej vrací)*
Nikam, nikam! Obrať se a di po svéch.

FRANCEK: No, snad promluvit s ňó možu?

LÍZAL: Promluv si se sobě rovném. Maryša pro tebe néni.

(Na prahu LÍZALKA strká MARYŠU do síně a zavírá dveře.)

FRANCEK: Ať je nebo néni. – Nikdo vám o ňu neříká –

LÍZAL: *(hůlkou jej strká zpět)*
Povídám, jdi po svéch! Tam nemáš co dělat –

FRANCEK: A co pořád s tó hůlčičkó.
(Vyrve ji a smýkne ji ke dveřím.)

LÍZAL: To – – – to –
(rozčilením nemůže mluvit)
ta – – – táhni.

(V davu smích – pak hluk.)

HORAČKA: *(přibelhá se k FRANCKOVI a rukou mu hmatá po prsou. V hluku jeviště)*
Františku, Františku – pěkně ti prosím – – –

FRANCEK: *(jemně ji odstrčí za sebe)*
Já vim, co ti dva tady buntujó.
(Ukazuje na VÁVRU a na LÍZALA.)

Ale – – – no! – Nech ať je, stréčku, po vašem; já vám v cestě stát nebudu. Dyž mě vzali na vojnu, vzali, ať su tam. Ale za tři léta mě pustijó a potem
(hrozí prstem)
běda vám – kocóři oba dva – bude-li po vašem…

HORAČKA: *(pověsí se zpředu na synka)*
Františku, Františku!

FRANCEK: *(vytrhne se jí z rukou)*
Jak je Bůh nade mnó!
(Zavrzá zuby.)
Vy se budete mět popěti! –

LÍZAL: Ty mně vyhrožovat?!

HORAČKA: Františku! – – –

1. REKRUT: Eh, Francku, nech jé a poď!

FRANCEK: *(k LÍŽALOVI)*
No – šak –
(Mísí se mezi REKRUTY.)

(Smích – hluk – zpěv.)

(REKRUTI postavení do řady drží se kolem krku a s písní odcházejí. MUZIKANTI před nimi vpadnou teprv doprostřed sloky tentýž marš, s kterým přišli na jeviště. Hudba dlouho se vzdaluje, až zalehne. Jeviště se prázdní. Děvče s děckem na zádech běží a předhání ostatní. Poslední odchází HORAČKA a vytírá si cestou oči.)

Výstup 4.

LÍZAL: *(hledí zamračeně za mizejícím hlukem. Odplivne si)*
Žebroto žebrácká! – – –

VÁVRA: No, nechte teho už. Povídal sem vám. Měl ste je nechat se rozlóčit a byl byste neměl výtržnosť. Co z teho máte? Jenom volej do ohňa lijete. Radši si popilte, abyste ju dostal z domu. Dohodnime se. Dáte vosumatřicet set?

LÍZAL: *(mrzutě)*
Nedám.
(Náhle se obrátí rozhodně.)
Sedumatřicet –
(Napřáhne ruku.)

(VÁVRA a LÍZAL si pohlédnou vzájemně do očí.)

LÍZAL: No, bude to nebo nebude?

(VÁVRA plácne rukou na ruku.)

LÍZAL: Ostatní už se domluvíme –

VÁVRA: A nebude-li Maryša chcet – – –

LÍZAL: *(uraženě – už k odchodu obrácen vzpřímí se a obrátí se po VÁVROVI celým tělem)*
Co nebude chcet?! –

VÁVRA: *(krotce)*
No, Bůh dej!
(Odchází.)
S Bohem!
(Odejde rovně a pevně jako mladík.)

LÍZAL: *(za ním)*
A na to hříbě nezapomeň! Nohu zavaž.

Výstup 5.

(LÍŽAL sám.)

LÍZAL: Ah!
(Odlehčí si a sklesne unaveně na lavičku, smekne beranici a přetírá si rukou čelo.)

(Z dálky z dědiny ozývá se ruch a píseň: „Jenom ty mě, můj koníčku“, atd.)

LÍZAL: *(zamyšleně při konci sloky dá se do chraptivého škodolibého smíchu; zhluboka)*
Jen si zpívé! Šak oni ti setnó hřebínek! Sloto žebrácká! Nic to nemá, enem tu chajdu nad hlavó a tu košulu, co na sobě nosí, a do mýho domu mně tu bude dolízat? – – – A – a – a –
(Posedá. Vtom se vzpamatuje, že je sám.)
No, co se budu dozírat!? De na vojnu a tam ať si haleká, jak chce.
(Náhle.)
A Maryša z domu – a hneď! Čím spíš – tím líp. Děvčica jako vítr – ešče haňbu mně udělá.
(Pauza. Z dálky posud výskot a zpěv. – Najednou se dá LÍŽAL do hlasitého smíchu a ukazuje prstem do prázdna.)
A ten?! Ten?
(Nový smích.)
E – no ba! – A – a – a – hneď ti jich dám! Enem si říct a já – já i budu platit tvý dluhy – já – a už! Sedumatřicet set vyhodím na ulicu, ani se na ně nepodívám. – Chytré je, to je pravda! Enem že je tu ešče chytré nad chytrýho – a to su já. Chceš-li Maryšu, máš ju mět – ale s peněza-

ma si poradím já, hospodář, které s nima umí zacházet. Taky sem nic neměl a jaké su včil sedlák. Cakryš – – – Dobytek mám, polnosti mám, všecko mám. Já – peníze só peníze, milé Vávro, a kdo si jich vážit umí, váží si peníze zas jeho. Já pán – ty pán – ale kdo má peníze, je ešče větší pán – A tak je to dobře. Nemáš-li, seš věčné žebrák – Sedumatřicet set je sedumatřicet set, ty se tak honem nenahrabó. Budeš je mět, já ti jich neberu, ale hneď ne; až budu vědět, néseš-li taky takové kocór jako ten Josef. – Zatím zeťu sem, zeťu tam – můžeme bét dobří kamarádi, ale
(zadrbe se za uchem)
, Lízale, pozor!
(Chce vstát – než sáhne bolestně na nohu.)
Cakryš, ta mne dnes bolí!
(Ohlíží se po hůlce.)
Kdepak mám čagan?
(Zahlédne hůl pohozenou FRANCKEM a zamračí se. Pracně nahne se ke dveřím, sedne zas a volá do síně.)
Maryšo! Maryšo!
(Zamyslí se. Hudba z dálky.)
Tak je to dobře!
(Pohrozí k zemi.)
Já ti dám Maryšu!
(Volá.)
Maryšo!
(Hvízdne bolestí a sahá po noze.)
Hm! Ta bude kókat, až jí řeknu, jakýho má ženicha. – No, ráda nebude, ale – no – nechť – – – šak ona je hodná dcera.

Výstup 6.

(LÍZAL, MARYŠA.)

MARYŠA: *(vyjde ze statku)*
Copak chcete?

LÍZAL: *(probere se z myšlenek)*
Podé mně čagan – Tamhle leží –

(MARYŠA mu podává hůl.)

LÍZAL: Kde je matka?

MARYŠA: V kuchyni poklízí. Bude brzo poledně.
(Vejde do zahrádky a trhá cosi.)
Tatínku, co budeme dělat s tó turkyňó? Na poli ju žeró ptáci.

LÍZAL: Nech včil turkyňu turkyňó a poď sem. Něco ti mám říct. – Kde seš?

(MARYŠA vyjde ze zahrádky a zavírá za sebou branku.)

LÍZAL: *(bere ji za ruku)*
Co to máš?

MARYŠA: Petržel.
(V celém svém chování jeví bázeň a zlou předtuchu.)

LÍZAL: *(pustí jí ruku)*
Jakpak, Maryško, což –
(měkce)
na vdavky nemáš ešče chuť?

MARYŠA: *(utrhne se)*
Co by!
(Rozhodně.)
Já se ešče nechcu vdávat.

LÍZAL: No mlč, máš už čas. Na svatýho Barnabáška už ti bude dvacet let.

MARYŠA: *(hodí sebou a ustoupí ke dveřím)*
Eh, nechte marnéch řečí.
(Má se k odchodu, najednou se obrátí ve dveřích.)
A co za ženicha? Keho?

LÍZAL: *(krotí se)*
No, ani bys neřekla. Hádej!

(MARYŠA svěsí hlavu a přemýšlí.)

LÍZAL: Néni daleko odtáď – – –

(MARYŠA vzhlédne po LÍZALOVI.)

LÍZAL: A má mlén.

MARYŠA: *(vytáhne se v těle a zasvítí očima. – Zděšeně)*
Snáď ne – – –

LÍZAL: *(kývne hlavou radostně)*
Vávra je to – – –

MARYŠA: *(vyjeveně a polozmateně)*
Vdovca?
(Dá se do trpkého, ne bujného, ale dosud ještě bezstarostného, jasného smíchu.)
Vdovca? Se třema dětima?
(Zase se divoce směje.)
No to ja! –

LÍZAL: *(rozzlobeně sebou trhne)*
No co – vdovec nevdovec, ale je dobré, statečné muž –

MARYŠA: *(zaraženě, zvážní uprostřed nejhlubšího smíchu, pustí kliku u dveří a temně)*

Snáď to nemyslíte doopravdy?

LÍZAL: *(stále více pod sebe a k sobě víc než k MARYŠE)*
Co bych nemyslel?! Mně se líbí. Nepije, nekarbaní – chlapík jako dub – každá žena může se s něm dobře mět.

MARYŠA: *(kysele)*
Enem že jé žádná nechce. Nebožku bil a děvečky si o něm povídajó všelijaký věci. Že se nestydí. – Děti má tři, a ještě poměšlí na svobodnó děvčicu – – –

LÍZAL: *(vpadne)*
Co děti, děti! Šak só to hodný děti!

MARYŠA: Kemu se líbí. Do hrobu se připravit nedám. Šla bych tam, myslím, jak nebožka. Šak ju na svědomí má enem on.

LÍZAL: *(mlaská jazykem)*
Co – co –
(Klepe holí do země.)
Co ty víš! To só samý ženský plky. To se jen tak mluví.

MARYŠA: Ať mluví,
(vzdorně)
ale Vávru já si nevezmu!

LÍZAL: *(podrážděně)*
A Francka – teho žebráka bys chcela?

MARYŠA: Šak sem neřekla – že chcu.

LÍZAL: Ale chodí za tebó. – Myslíš, že to nevím? Myslíš, že su slepé a hluché? – Šak už temu bude konec. Ať ide žebrota, odkáď přišla. Ať si hledá žebrotu a neleze na půllán. Vávru si vemeš!
(Krotí se k mírnosti.)
Takové statek, takové mlén! Kam dáváš rozum, děvčico, kam's dala oči?

MARYŠA: *(plačky a vzdorovitě)*
No, víte, děléte si, co chcete – – – ale já –

LÍZAL: *(ji zakřikne)*
Mlč!
(Bere hůl.)
Tak budeš dělat, jak já poróčím. A včil si di!

(MARYŠA chce něco říci, ale pak sebou trhne a bouchne za sebou dveřmi.)

LÍZAL: *(sám)*
Zpropadený děvčisko!
(Vstává.)
Ah! – Máma taky tak dělala a dnes je jako hodina.

Výstup 7.

(LÍZAL a obecní sluha HRDLIČKA.)

HRDLIČKA: *(vejde, předstoupí před LÍZALA se smeknutou čepicí, červený, „nakouřený“; čepici v jedné, krátkou dýmku v druhé ruce nutí se do vojenské pózy)*
Pochválen buď Pán Ježíš Kristus!

LÍZAL: Na věky. Co chceš?

HRDLIČKA: Prosimich, pane radní, máte přijít do hospody. Chlapci se tam bijó, máte jít udělat pořádek.

LÍZAL: A kde je starosta?

HRDLIČKA: Néni duma.

LÍZAL: *(odplivne si)*
A kdo se bije? Beztak zas Honza Ryšánkůj?!

HRDLIČKA: Ja, Honza a Horaččin Francek. Ten začal.

LÍZAL: *(vzpřímí se)*
Francek? A tož di, ať ti dá Maryša békovec.

(HRDLIČKA jde do statku.)

LÍZAL: *(sám)*
Já mu jich na cestu ještě nasypu. Trhán! Jedna muzika nemine, aby se neserval.

(HRDLIČKA se vrátí s býkovcem.)

(LÍZAL mlčky vezme býkovec a odchází.)

(HRDLIČKA jde za ním a čeká, až LÍZAL zajde.)

(LÍZAL bruče a huhlaje cestou zachází za jeviště.)

Výstup 8.

(Za HRDLIČKOU hned vystoupí MARYŠA.)

(HRDLIČKA se vrátí, přiskočí k MARYŠE a pošeptá jí něco do ucha.)

MARYŠA: Kde je?
(Chvatně za sebou zavře dveře.)

(HRDLIČKA klade na ústa prst.)

MARYŠA: A kdo se to teda pere?

HRDLIČKA: *(dá se do smíchu)*
A to enem tak – ze sucha – – –
(ve smíchu)
, aby tatínka dostali z domu.
(Rychle odejde.)

Výstup 9.

(FRANCEK přijde z opačné strany.)

MARYŠA: *(běží mu vstříc)*
Františku, co tu chceš?! Maminka je na dvoře!

FRANCEK: Nebuj se, co seš tak uplakaná?

MARYŠA: *(svěsí ruce)*
Bože!
(Zakryje rukama tvář.)
Ani mně nevzpomíné.

FRANCEK: *(béře ji za ruku)*
Neplač, Maryško. Už je nám to málo platný. Nějak to už přetrpíme a za tři léta, dá-li Pánbu – budeme zas spolu. Vzpomíné na mě – a budeš-li moc', piš mně.

MARYŠA: *(temně a sklíčeně)*
Tak už teda pojedete?

FRANCEK: Už budó sedat na vozy. Jak odzvoní poledne, pojedem. Bude to smutná cesta do Brna.

MARYŠA: A kady pojedete? Po silnici, nebo tady okolo?

FRANCEK: Tady okolo.

MARYŠA: Tak – já se budu dívat.

(Oba se zamlčí.)

FRANCEK: *(objímá ji)*
S Pánem Bohem, Maryško! A piš! Psaní můžeš dát dycky mamince. Já ti je taky tak pošlu.

MARYŠA: *(v slzách přikývne hlavou a přitlačí se v přísteňku ke zdi. Znova vztahuje ruce kolem jeho krku a dá se do tichého pláče. Pák se ná-*

hle vzmuží a odstrkuje jej od sebe)
A di už!
(Sama zůstane stát a pláče.)

Výstup 10.

LÍZALKA: *(vyběhne rozdrásána s rukávy vyhrnutými, bez šátku na hlavě a bosa)*
E, vy holoto!
(Trhne MARYŠOU do síně a odstrčí FRANCKA. K MARYŠE.)
Kliď se do baráku!
(Strká ji do síně. K FRANCKOVI.)
Co tady chceš?

FRANCEK: Nic, přišel jsem se rozlóčit – – –

LÍZALKA: *(chápe se dveří)*
Eh, jakýpak lóčení!
(Hodí za sebe.)
Jen di s Pánembohem a radši tam zvostaň, uděláš lepší – – –

MARYŠA: *(vzpírá se na prahu a začne se ve dveřích strkat s LÍZALKOU)*
Pusťte!

LÍZALKA: *(překřikuje MARYŠU)*
Pudeš, nebo nepudeš?
(Míří jí políček.)

FRANCEK: *(přistoupí k nim)*
Jdi, Maryšo, jdi! Šak
(výhružně)
my se přece rozlóčíme!

(LÍZALKA bouchne dveřmi. Za dveřmi křik a váda.)

(FRANCEK odchází skoro vesel. – Odejde.)

(Jeviště několik okamžiků prázdné. Zvoní poledne. Kolem jde sedlák s čepicí smeknutou. Hluboké ticho. Pozadím jeviště přeběhne několik kluků a děvčat s děcky na zádech. Odzvoní.)

JEDNO DĚVČE: *(v běhu popotahuje punčošku)*
Chlapci! Rekruti už jedó!

(Z návsí zazní plnou silou hudba.)

Výstup 11.

(Jeviště se plní. LID se schází směrem, odkud se blíží zpěv, provázený hudbou. Na jeviště vejde průvod. MUZIKANTI vpředu. Za nimi dva vozy, na nichž plno REKRUTŮ. Koně jsou pentlemi zapleteni. Na vozech májky. Rekruti zpívají, zvedají láhve, mávají čepicemi. Ani tu píseň rekruti nezpívají všicci současně. – Druhá velká skupina (2 vůz) začne ji zpívat teprv, když první zpívá už „neublížil jsem...". Zpěv válí se přes sebe.)

[: S pánem Bohem!
už jdu od vás, :]
[: neublížil jsem :]
žádnému z vás.
[: Jak mladému
tak starému :]
[: neublížil jsem :]
z vás žádnému.

(Za scénou.)

[: S pánem Bohem!
už jdu od vás, :]
[: aji jsem poznali :]
faleš od vás.

(MARYŠA rozevírá okno a hledí na průvod.)

FRANCEK: *(z prvního vozu)*
Hola!
(Strhne opratě – vůz zastaví – REKRUTI tichnou, FRANCEK seskočí ještě v pohybu z vozu a jde rychle k Lízalovu statku.)

(MARYŠA od okna zmizí.)

(FRANCEK sáhne na kliku a opře se. Zavřeno. Uhodí na dveře.)

(Za dveřmi lomoz, křik a hluk LÍZALKY a MARYŠI.)

1. REKRUT: *(z vozu)*
Vyraz dveří!

(FRANCEK už dříve, slyše za dveřmi křik, odskočí, rozežene se a přiskočiv mocným vzepřením těla nevykopne, ale kolenem vypáčí dveře.)

(MARYŠA s výkřikem vletí mu vstříc do náruče.)

(FRANCEK sevře MARYŠU v náruči v síni, takže z hlediště vidět jich není.)

(Zástup se směje.)

(FRANCEK pustí MARYŠU, odběhne a vyskočí na stupátko vozu. Stoje tak vysoko na voze s májkou v ruce zavolá s ostatními: „S Pánem Bohem“ atd.)

(REKRUTI pokračují s písní „S Pánem Bohem“.)

(MARYŠA klesne plačíc na lavičku.)

(REKRUTI zpívají dál.)

(Do sloky vpadne hudba a hraje marš.)

Výstup 12.

(V posledních okamžicích vystoupí právě LÍZAL a zlostně hledí na FRANCKA právě, když z náručí pouští MARYŠU. Vozy odjíždějí. – Z jeviště hukot, zpěv, hudba. – Jeviště se prázdní. – Píseň rychle zaléhá.)

LÍZAL: *(zpovzdálí hledí za odjíždějícími a pohrozí holí)*
Šak's ju měl, kluku, naposled!

(Z dálky je slyšet melodii písně „S Pánem Bohem".)

Opona v tichu spadne.

DRUHÉ JEDNÁNÍ

(Obyčejná selská světnice. V koutě stůl, okolo něho lavice, podle zdi dva lenůšky. Vlevo mezi okny malovaná truhla, napravo proti ní vysoko nastlaná postel. Lištny plné malovaných talířů a džbánků, v rohu třírohá almárka „svatý kout". V levém zadním koutě kachlová kamna, okolo nich lavice, na vrchu visí bidla. V pravém zadním koutě na lenůšku koš s usušeným prádlem.)

(MARYŠA stojíc u koše překládá na stole prádlo. Oblečena jako v 1. jednání. Na malé stoličce u kamen sedí stařenka a loupá zrna z kukuřicových klasů. Stařenka sedí v popředí jeviště nedaleko dveří do druhé světnice. U kamen na lavici sedí tetka STROUHALKA majíc vlňák přehozený přes rameno. V ruce drží klíč. Vedle sebe koš, z něhož průběhem hovoru vezme jablko, okrajuje a po kousku jí.)

Výstup 1.

(MARYŠA, STROUHALKA, STAŘENKA.)

(Když se opona vyhrne, je tetka v nejživější rozprávce. MARYŠA poslouchá, neodpovídá a dělá své, zády obrácena k tetce. Po chvilce vejde LÍZALKA a naslouchá.)

STROUHALKA: *(s povzdechem a líčenou nedbalostí)*
Ba!
(Zívne si nuceně.)

(MARYŠA bije rozčileně prádlem do koše.)

STROUHALKA: Je to pravda! Nemůže bét nic horšího než takový manželství. Člověk, pořádně usnót nemůže a ráno, když vstává, jako by na vodě vstával: všecko pod nohama uhébá, všecko z rukó padá, a co člověka těší, těší enem na půl a srdce pořád jako led.
(Zívne zas.)

MARYŠA: Vidíte a mě do toho ženete.

STROUHALKA: *(odmítavě vrtí hlavou)*
Ale to je jenom na čas, než si člověk zvykne. Taky sem na svým kdejaké roh viděla a dnes? Su ráda, že Tomáška mám. Až přindeš do let, taky tak budeš mluvit.
(Zívne zas.)
Ba, milá děvčico, vdé se, dokud seš mladá – shrbacenó si tě žádné nevezme. Jako ta přezrálá hruška je pak člověk – nikdo o ňu nezavadí, každé do ní kopne.

(Mlčení.)

MARYŠA: *(s úsměvem)*
No, na takový štěstí mám dycky času dost.

STROUHALKA: Nemysli si to. Čas uběhne jako pěna – a voda po ní zůstane.
(S povzdechem.)
Já dybych byla svobodna, hned bych si Vávru vzala.

MARYŠA: A šla byste, kam šla první jeho žena. Tu bil a – druhó bude hladit, že?

STROUHALKA: Hladit nemusí a bít taky nemusí. Každá si udělá z muža, co sama chce. Je-li nedobré, sama je tím vinna.

MARYŠA: *(chladně)*
Taky dycky ne.

(Živě.)
Nebožka jeho žena – jaká to byla hodná osoba a jaké měla život? Dodnes by tu byla, dyby nebylo Vávry.

STROUHALKA: *(podrážděně)*
A jdi mně ke všem kozlům s takovýma řečima. Řeč se mluví a voda teče a všecko omyje. Nebožka umřela na suchó nemoc. Byla odjakživa taková suchóčká jako komár a chorobná až do smrti. Vávra s ňó žádný radosti neměl. On byl v neštěstí, a ne ona.

MARYŠA: *(jako by STROUHALKU ani neposlouchala s povzdechem a trpkým úsměvem kývne hlavou)*
Moje kamarádka, Stázka, ta ví, co je pravda. Slóžila tam u nich a utýct před ním musela. Takový to bylo. To byla ta suchá nemoc. A Stázka je přece věrná a spravedlivá děvčica.

STROUHALKA: *(uštěpačně)*
Je, ale pro keho. Jak ze mléna pro mámu živobytí vodnášela, to ti neřekla? A že ju Vávra jednó dopadnul a vyhnal – to ti taky nepovídala? Co ti nalže, to věříš – a co je pravda, pro to seš hluchá.

MARYŠA: *(už to nemůže poslouchat; sepne ruce)*
Pro Boha vás, tetičko, prosím, aspoň vy se ustrňte. Copak už nikdo nemá svědomí? Kdekdo přijde, každé o něm mluví, každé je chválí a o ničem jiným žádné vědět nechce než o něm. Copak myslíte, že su už tak hlópá!? Aji ta dívka už začala, a já vím, že só všickni navedeni a vy i s něma. Ale mluvte si co chcete pěknýho o něm, malujte si ho tema népěkňéšima barvama – já ho přece vidět nemožu. – Celá se dycky třesu, jak si na něho jen vzpomenu. A vy dyž to vidíte, jako rozumná žena s dětima – měla byste sama našim domluvit, a ne mě ještě do teho hnát zároveň s ostatníma.

STROUHALKA: Ale, Bože, děvčico, dyť já ho do tepe necpu. Copak su dohazovačka nějaká? Dyť si dělé co chceš. Ale seš mladá a nemáš toli

rozumu a zkušenosti, co já stará. Jako tvá tetka možu ti přeci poradit? Sama si dělé co chceš! Já jen povídám, co si o tom já myslím, a ty si zas potem rozvaž, co sama chceš. Copak je mně dvakrát po tem? Já s tebó nebudu.

MARYŠA: A když se mnó nebudete, proč teda na mě dorážíte, proč chcete mýmu neštěstí? Proč?

STROUHALKA: *(podrážděně)*
A protože máš hlavu jako z kameňa. Roba seš a mluvíš jako děcko.

MARYŠA: Tak už mně to připadá
(se slzami v očích)
, jako by mě z domu vyháněli. Pláču, prosím, naříkám a jako do dubů dybych mluvila. Dybych snáď krvjó zaplakala, taky by mně to nebylo nic platno. Dnes mám jet na katechismus a ani se mě neptajó, chcu-li nebo ne. Ohlášky sem měla a taky jako by mě ani nebylo. Nikdo už na mě pěkně nepromluví, každé se jen utrhne – a bude-li to tak trvat dál, snáď, Bože – – –
(Sklesne na mysli.)

(LÍŽALKA v pootevřených dveřích naslouchá a při posledních slovech celá se vychýlí ze dveří a mrkne na STROUHALKU.)

MARYŠA: *(pokračuje)*
Snáď budu museť aji povolit –

STROUHALKA: A dobře uděláš; jinýho než očistec beztak ti doma nečeká.

MARYŠA: *(vášnivě)*
A co když mu potem uteču!?

STROUHALKA: *(úplně klidně)*
Neutečeš. To každá tak říká před svatbó – a potem je ráda – že sedí.

MARYŠA: Každá ne –

STROUHALKA: Ba, skoro každá.

MARYŠA: Podívejte se na Čermačku z Borkovan! Taky ju nutili, a už je od muža pryč. Néni temu ani půl leta, co je vdaná.

STROUHALKA: *(už se zlobí)*
To je zas řeč! Čermák je opilec a škaredé chlap – a Vávra je statné muž a mlynář –

MARYŠA: *(chladně)*
Kemu se líbí.
(Dopálena už skoro se vztekem se rozkřikne.)
A dyby byl ze zlata – já ho nechcu!

STROUHALKA: *(dá se do smíchu)*
No, nechcé si, copak mně je do teho, že na mě křičíš? Pro mě vem si třeba Francka.

Výstup 2.

(PŘEDEŠLÉ. LÍZALKA vkročí do světnice.)

LÍZALKA: Maryšo, di a přines sklínky z polic.

(MARYŠA odejde.)

(PŘEDEŠLÉ bez MARYŠI.)

LÍZALKA: *(zatímco MARYŠA odchází, k tetce nahlas)*
Všecko máme roztahaný, nic nemůžu najít. Takové nepořádek už nepamatuju – – –
(Přeruší řeč a nahne se k tetce, když MARYŠA odešla.)
O Franckovi mlč, teho jí nepřipomíné. Hned je horší.

STROUHALKA: *(třepe rukou a kroutí se)*
Enem nech, jen nech – šak já vím, co dělám.

Výstup 3.

(PŘEDEŠLÉ. Vejde MARYŠA se sklenkami; později bez LÍZALKY.)

LÍZALKA: *(béře sklenky od MARYŠI)*
Musím je umyt. Na prst prachu je na nich.
(Odejde.)

MARYŠA: *(ohlíží se po ní, až zajde; posud rozčilena)*
Dobře ste mně připomněla. Když už pro nic jinýho – kvůli němu to neudělám.

STROUHALKA: Kvůli kemu? Kvůli Franckovi?

MARYŠA: *(rozčileně přechází po světnici a uklízí poodložené věci)*
Mě v psaní prosí a naříká, abych na něho pamatovala, abych mu nekazila život –
(Zarazí se.)

(STROUHALKA se směje.)

MARYŠA: Co se smějete, tetičko?

STROUHALKA: Ah – tak! Dyť je to k smíchu!
(Vážně pokyvuje hlavou.)
Papír snese aji centy slz a nic néni pravda. Jdi mně s tó neplechó! – Kdopak na mužský co dá? Rozumná nic. – – – Banda jedna jako druhá – všeci só sténí.
(Tónem, jakým se vypravují pohádky.)
Měla jsem já, milá brachu, taky svýho Františka! A taky mně vždycky říkával: Když mě nedostane, že si něco udělá – a že to nevydrží a že do vody skočí – a potem zas že do světa uteče a nikdá víc, nikdá že se nenavrátí, nadosmrti bude zkažené, na celé život pryč. A když sem si musela vzít Tomáša – co udělal? – Nic. Nějaké čas rámusil – potem si namluvil jinó a je mu taky dobře. A ostatní só všeci takoví – z jedné

lóky kvítí.
(Ke STAŘENCE.)
No, je temu tak, bábo, nebo ne?

STAŘENA: *(od kamen – stále drhne kukuřici – po dlouhé chvíli)*
Eh, já vás neposlóchám.

MARYŠA: A taky to všecko nemusí být pravda. Dostál – už je to stařeček – bílý vlasy má, jednó nohó stojí v hrobě – taky nedostal tu svó a dosavád, dyž si vzpomene na svó Filomenku – svěsí hlavu a říká, že zapomenót nemože a nemože.

STROUHALKA: *(zívne)*
Dostál je Dostál, ten dyž má v hlavě, dycky brečí, ani si nemusí na Filomenku vzpomenót.
(Vyndá z koše jablko, olupuje kudličkou a pokusuje.)

(Mlčení.)

STROUHALKA: A Francek? Šak to je taky čisté pták. Před tebó měl Sefku Vomastovu, po ní Terezu Fraňkovu a po tobě bůhví co jich bude ještě mět. Je na vojně a tam jé nikdo nehlídá. Buď ráda, že je tam. Kdo ví, jak by to ještě dopadlo. Šelma je a s ohněm néni co hrát. Hned chalupa hoří.

(MARYŠA mlčí.)

STROUHALKA: *(po přestávce)*
Esli se na sebe nevohlížíš, na ně se nevohlížé. – Setřepe to ze sebe jako hóser dýšč. Budeš vědět – z těch slz, co pro něho leješ, kapka na něm nezvostane. Šak
(ledabyle)
náš Josef psal, že se tam nemodlí jenom za tebe.

MARYŠA: *(urputně)*
To néni pravda!...

STROUHALKA: Tak je to lež. Já jen povídám, co Josef píše. Ostatně, co se budem přít! Na všechno ti, má milá, tvůj rozum nestačí. Musíš si myslet, že seš enem hlópý děvčisko.

MARYŠA: Třebas hlópá, třebas nemám toli rozumu jako vy, zato ale srdce mám… Ale vy ho nemáte! Ste na mě jako ti sršni, kteří se na člověka sesypó a tak dlóho bžodajó a štípajó, až uštípajó.
(Polo s pláčem.)
Každé jako ten ščór na člověka přileze,
(popadne koš s prádlem)
, ani člověk neví a répne, až krev v žilách se zastaví.

Výstup 4.

(PŘEDEŠLÉ, LÍŽALKA.)

STROUHALKA: *(rozhodí rukama a vstává)*
No, jak teda rozumíš.

LÍZALKA: *(předstoupí, sklenky drží v ruce a chvilku poslouchá; vzpurně)*
Ale že se s ňó dáváš do řeči, osobo stará. Bůh ví, co si to myslí o sobě: esli ju budeme poslóchat my, anebo ona nás.
(K MARYŠE.)
Jdi mně z očí a kamna sprav!
(Dívá se ke kamnům.)
– Dříví tu taky néni.
(K STROUHALCE.)
Jako slepá chodí.

(Předešlé bez MARYŠI.)

STROUHALKA: Milá brachu – nepude to. Hlava jako z kameňa – nic do ní nevpravíš. Jen pořád jako by kosó o ňu zvonil, zub na zub –

a práca marná.

LÍZALKA: *(klidně postaví sklenky na stůl a nahne se na okno pro láhev vína. Nalévá do skleničky)*
Copak její řeči. My už ju ani neposlócháme. – Na, napi se – je dobrý.
(Podává tetce sklenku.)

STROUHALKA: Tak dé Pánbu zdraví.
(Pije.)

LÍZALKA: Na mó dušu, věř mně nebo ne, ale tak si oddechnu, až ju budu mět z krku. To je čert děvčisko! Dyť se už začala aji se mnó rvát! Utýct nám chtěla – všecko už měla schystaný, uzlíček svázané a pryč. Mocó jsme ju museli přihnat zpátky. To, jak mám ruce poškrábaný. Strkala se mnó jako chlap. Vidíš ju.
(Ukáže hlavou na vstupující MARYŠU.)

Výstup 5.

(PŘEDEŠLÉ, MARYŠA, STROUHAL.)

(MARYŠA nese v náruči dříví, přiklekne ke kamnům a opravuje oheň.)

STROUHAL: *(vejde za MARYŠOU, v kožichu; ve dveřích kývne na STROUHALKU prstem)*
Poď už dům! Co tady máš co plkat? Doma je jí potřeba a ona si tu sedí na besedě.

LÍZALKA: *(nalije mu vína)*
Napite se taky. Copak tak spěcháte?

STROUHAL: *(béře sklenku)*
Ale – slívku pálím a aby člověk pořád u teho seděl.

(Změkne.)
Dé Pánbu zdraví a boží požehnání!
(Vyklopí sklenici naráz.)
Už běžím.
(K ženě.)
Přijď brzy!
(Rychle odchází.)
S Pánem Bohem!

(Předešlé bez STROUHALA.)

STROUHALKA: Copak ste měli dobrýho k obědu?

LÍZALKA: A nic ještě. Čekám, až přinde staré.
(K MARYŠE, která dosud klečí u kamen a zamyšleně opírá čelo o ruce.)
Co tu dřepíš? Di a oblíké se. Vávra tu bude co nevidět. Josef už spravuje vůz.

STROUHALKA: Už pojedó?
(Významně se podívá na MARYŠU.)

LÍZALKA: Na ňu čekat nebudem! Ohlášky už só, tak co.
(K MARYŠE.)
Neslyšelas?

MARYŠA: *(vzpřímí se u kamen – rozhodně)*
Já nikam nepojedu!

LÍZALKA: *(rozkřikne se)*
Mlčíš! Tak se ke mně mluví? Néni ti haňba před lidima? Už's odhodila všechen stud a vážnost k rodičům?
(S pláčem.)
Co sem já se na ňu naspravovala, naprala a nadělala, co sem se jí nanosila, z ruky na ruku napřekládala, nocí pro ňu nespala, co nélepšího sem měla, od huby sem si utrhla a jí sem dala – a to mám včil za to? Na

to sme tolik škrtili, aby se pachtila za lecjakém lajdákem, které nic nemá než těch pár shniléch došků na střeše? Na to sme ti vychovali, abys nám k starosti zármutek dělala?

MARYŠA: *(hrdě)*
Než pro Vávru, radši ste mně krkem měla zakrótiť – tak vám to řeknu!

LÍZALKA: *(podepře si ruce v bok a dívá se s úžasem hned na svou dceru, hned zas na STROUHALKU)*
I ty – Kdepak ses naučila tak mluvit? A toto je zas něco novýho! To tě ten – – – tak mluvit naučil?
(Hledí na ni.)
Ešče haňbu nám budeš tropiť? Tak mluví ta néhorší, a ani ta si to nedovolí. Nebojíš se Boha? Nebojíš se lidí, že budó prstem na tebe ukazovat? Neříkají ti už nějak? – – – Nač chodíš do kostela? Co tam děláš? – Přece su já tvoje matka! Víš to ešče?
(Ke STROUHALCE.)
Pré sem jí měla krkem zakrótit.
(K MARYŠE.)
Víš ty, co mluvíš? Nebo seš už tak tupá, že ani nevíš, co povídáš – – –

MARYŠA: *(chytá se za hlavu)*
Ba už nevím – Celá už su jako vrtohlavá, celá zmámená – – –
(Dává se do pláče.)
Do hrobu dybyste mě položili, taky nebudu nic vědět –

STROUHALKA: *(mrkne na LÍZALKU)*
No, já už teda pudu.

LÍZALKA: *(s okázalou přísností)*
Budeš poslóchat, nebo ne?

MARYŠA: Ale dyť na mě tak nekřičte! Pusťte mě z domu a budete mět po trápení.

LÍZALKA: A kam pudeš? Do Brna za vojákem? Hanbu nosiť po světě? A potom polezeš jak ta Vrbčena – Pěkná láska! Děcka chodí žebrat. Té hanby chceš abych se dočkala?

MARYŠA: A šak, co nadáváte žebráků? Vy ste taky nic neměli.

LÍZALKA: Neměli. Ale my sme poslóchali rodičů, a to nese požehnání. Ostatní Pánbu přidal. Jak říká pan farář: „Poslušném dětem požehnává, neposlušný trestá."

STROUHALKA: No, dítě, tvá matka mluví jako zkušená ženská – nemyslí to s tebó zle –

MARYŠA: *(současně při posledních slovech tetky s pohnutím se obrátí po LÍŽALCE, sepne ruce)*
Maminko drahá, pro milosrdnýho Boha vás prosím – nenuťte mě. Já vám slibuju, že na Francka zapomenu, až z vojny přinde – vyhnu se mu, ve všem vás budu poslóchat, jenom do Vávry mě nenuťte. Dyť mně nelamte život!

LÍZALKA: *(vpadne)*
Eh, pořád mně tu skuhře. Tam!
(Ukáže k druhé světnici.)
Di se oblíkat!

(MARYŠA odchází.)

(STROUHALKA urovnává vlňák přes ramena a s LÍŽALKOU odchází.)

Výstup 6.

(MARYŠA, BABIČKA.)

MARYŠA: *(zastaví se na prahu druhé světnice, ohlédne se za sebe a spočine pohledem na stařence. Chvíli na ni hledí, pak jde k ní, poklekne a vezme ji důvěrně za ruku)*
Babičko zlatá! Co vy temu říkáte?

BABIČKA: Eno.
(Povzdychne si a ohlíží se po dveřích, neposlouchá-li někdo. Po delší chvíli mluví zvolna, slovo za slovem, mezi každou větou přestávka, tónem přímým, rovným, klidným, beze vší třaslavosti v řeči.)
Já su sama nad tém hlópá. Bévá temu tak aji tak. Je to s tebó, dceruško, zlý. Doma ti nečeká než nadávání a bití, a tak nevím opravdu, jak bych ti dobře poradila. Do lidí člověk nevidí a do tebe taky ne. A potom si myslím, máš-li Františka ráda, už je ti to jedno. Jemu tě nedajó – na to ani nemysli, a tak, odende-li Vávra, přinde druhé, zas třetí – – – Petr nebo Pavel – – – Tak nezvostaneš, jednó se vdát musíš.

MARYŠA: *(vstává, sáhne si rukou na čelo)*
Stařenko,
(vyděšeně)
jak to mluvíte?!

BABIČKA: *(vstává, utírajíc si potají zástěrou slzu; ohlíží se. Po chvíli)*
Eh, já ti nemůžu říct: Braň se.
(Trpce.)
A, radši se mně nepté.
(Ohlíží se.)

Výstup 7.

(PŘEDEŠLÉ. LÍŽAL vchází. BABIČKA později belhavě odejde.)

LÍZAL: *(vesele)*
No, Maryšo – copak? Ženich přinde co nevidět a ty neseš ještě ani ustrojená.

(MARYŠA utírá slzy.)

LÍZAL: Co zas? Dyť na jatku nepudeš. Na katechismus musí každé jít –
(Jde a odkládá beranici.)
Vy ženský ste přece enem divný. Místo co máte před svatbó véskat a smát se – dáte se do pláče. Dyť se teho katechismu tak nebuj. Přece's chodila do školy a dycky's uměla.

MARYŠA: *(rozběhne se a padne před ním na kolena)*
Tatínečku zlaté – pro Boha vás prosím –
(Pro pláč nemůže dál a líbá jenom jeho kolena.)

LÍZAL: *(zdvihá ji ze země)*
Ale, děvčico – dítě – No, deť – – – Neplač.
(Vlídně.)
Franckovi tě přece nedám!

MARYŠA: Ale já vám k živýmu Bohu přísahám – že na něho zapomenu. – Dyť na něho ani nemyslím!

(BABIČKA vstane a přidržujíc se předmětů v cestě, tiše se odšourá ven.)

LÍZAL: Ale, ale – copak bys – no jdi – – – obleč se pěkně –
(odvádí MARYŠU do druhé světnice)
– já s matkó ještě promluvím – ale udělej mně radost – a obleč se.

MARYŠA: *(vrávoravě odchází do druhé světnice)*
Bože, dybych snad do kameňa mluvila, spíš by se ustrnul.
(Odejde.)

LÍZAL: *(sám; přejde jizbu)*
To – to – je čerchmantský děvčisko. To sem si nemyslel, že dá toli prá-

ce.
(Vyndá dýmku z kapsy.)
Já bych ju – přece nerad zkazil.

Výstup 8.

(LÍZAL, LÍZALKA.)

LÍZALKA: *(vejde)*
No – a kde je ženich?

LÍZAL: *(cpe do dýmky)*
Přinde hned.

LÍZALKA: A jak je s notárem? Byls tam?

LÍZAL: Byl. Nestaré se – šak vím, co dělám!
(Vyjme ze zaňadří papíry a ukládá je do trojhranné skřínky v rohu lavic u stolu.)
Co patří jí, to dostane ona. On ať se hojí svým. Nebudu za něho vyplácet dluhy! Ale něco jinýho se mně nechce líbit – Maryša. – Mně se to přece jenom začíná v hlavě rozkládat. – Živó mocó se to děvče brání.

LÍZALKA: *(s opovržením)*
I snad by ses nespáčil? Každá dělá před svatbó takový ranty.

LÍZAL: No nešť – já vím – taky moc na to nedám, ale pro vdovca s dětima je mně jí přeci enem líto.

LÍZALKA: Eh, líto nelíto! – Musí to bét, dokáď je čas. –
(Náhle se obrátí.)
A kemu ju chceš dát?
(Uštěpačně.)
Franckovi?

LÍZAL: *(trhne sebou)*
Co by Franckovi! Copak néni jiných ženichů dost?

LÍZALKA: *(ironicky)*
Přebíraný zboží za moc stojí! A myslíš, že to budeš mět jinačí? Já neříkám, že se nevdá, ale zvostane nám na krku rok, dvě leta a abys ju dal Franckovi. Přinde z vojny a co potem? Tak se celá třesu strachem a zlosťó, jak si na to jen pomyslím. Proto říkám, pryč s ňó – pryč! Dokavaď je čas. Stane se neštěstí, a to ti jí potom nebude líto?

LÍZAL: To je pravda, to je pravda. Děvče jako vítr – a ten čertův chlapec je všeho schopné. No – no – už to teda vložim do rukó Hospodinovéch.

Výstup 9.

(PŘEDEŠLÍ. Zaklepe a vejde VÁVRA.)

VÁVRA: Dobrý odpoledně! Tak už su tu.

LÍZALKA: Vítám vás.

(LÍZAL mu podává mlčky ruku.)

LÍZALKA: *(utírá židli zástěrou)*
Posaďte se, Maryša bude hned oblečena.
(Přinese láhev. K LÍZALOVI.)
Poslož vínem.

(LÍZAL nalévá víno.)

VÁVRA: *(podívá se na hodinky)*
Už je čas, abysme jeli. –

LÍZALKA: *(cestou do vedlejší světnice)*
Šak do Mótnic néni tak daleko. Za čtvrt hodinky ste tam.

(Odejde za MARYŠOU.)

(Ve vedlejší světnici tlumený rozhovor mezi MARYŠOU a LÍZALKOU.)

(LÍZAL. – VÁVRA.)

LÍZAL: *(zavdává)*
No, pi!

VÁVRA: *(bere sklenku)*
Pánbůh požehne.

(Ve vedlejší světnici hádka.)

LÍZAL: Musím se podívat, má-li Josef koně spraveny.
(Ohlédne se starostlivě po vedlejší světnici. Odejde.)

Výstup 10.

(VÁVRA, MARYŠA, LÍZALKA.)

(MARYŠA vyběhne před LÍZALKOU, která ji žene. MARYŠA jde ke kamnům, sedne na lavici a vzdorně podepře hlavu o ruku.)

LÍZALKA: *(za ní)*
Zpropadený děvčisko! Pořád budeš odmlóvat? Budeš se oblíkat?!

VÁVRA: *(k LÍZALCE)*
Ale nechte ju – šak ona půjde.
(Přistoupí k MARYŠE.)

LÍZALKA: Že se pod ňó zem neslehne!
(Odejde.)

Výstup 11.

(VÁVRA, MARYŠA.)

MARYŠA: *(obrátí se k VÁVROVI; prosebně)*
Pane Vávro, co sem vám udělala, že mě tak pronásledujete? Dyť přece vidíte, že se rukama, nohama bráním, srdcem stojím proti vám, a přece chcete, abych byla vašó ženó a vašó bét nemožu. Dyť tu nejde o rok nebo dva! Jak já k temu přindu, abych pro vás obětovala celé svůj život? Měte rozum aspoň vy, když ho naši nemajó!

VÁVRA: *(přisedne k ní)*
No, no! Načpak ty slzy! Nebuj se. Budu tě mít jako oko v hlavě. Nebude se ti u mě stýskat. Co ti na očích uvidím, to pro tebe udělám a dycky ti bude u mě líp než tady. Dyť si to tak zlý nepředstavuj – to se ti to všecko jenom včil tak strašný zdá.

MARYŠA: A možná, že je to ještě horší, než si sama myslím.
(Prudce vstane.)
Dyť vy máte děti! Nebojíte se, že se vám lidi vysmějó? Proč se pachtíte za tak mladó děvčicó? Což nemáte ani kusa svědomí? Rozmyslete si to – ještě je čas.
(Odmlčí se.)
Chcete, abych šla s váma na faru, potem ke svatý zpovědi a přijímání. Jak si vemete na svědomí tak těžké hřích –? Před Boha chcete jít a – nebojíte se ho? Jaké to budu mít život s váma, dyž ani to u vás nic neplatí? Rozvažte si to, co před sebe berete – Pán Bůh vás potrestá.

VÁVRA: Ale Maryško!
(Vlídně ji bere za ruku a vilně ji chce obejmout.)

MARYŠA: *(mrštným pohybem ruky odstrčí jej a škrábne do obličeje)*
Nechte mě!
(Jde prudce do vedlejší světnice.)

VÁVRA: *(sám; sáhne si do tváře, pak na ruku, zakroutí hlavou, jde ke stolu, nalije si vína a vypije rázem, pak sedne a zamyslí se)*
Na mó dušu – jak to vypadá – radš bych zůstal tak.
(Odmlčí se, pak prudce vstane a pohrozí za MARYŠOU.)
Ale, jen až budeš má, máš ty vědět, co je poslušnost.

Výstup 12.

(VÁVRA. Vejde LÍZAL a za ním se přišourá BABIČKA, která si sedne zas na stoličku ke kamnům. LÍZALKA.)

LÍZAL: No, tak koně už só zapřeženi – mózete s Pánem Bohem jet.
(K VÁVROVI.)
Kde je Maryša? Ještě néni oblečená?
(Jde do druhé světnice.)

MARYŠA: *(za dveřmi vztekle)*
Jděte pryč! Já se oblíkám.

VÁVRA: *(radostně pro sebe)*
No tak – už je vyhráno.

(Venku zapráskání bičem.)

LÍZAL: *(k LÍZALCE)*
Jdi tam – pomůž jí.

(LÍZALKA jde.)

MARYŠA: *(bouchne před ní dveřmi – týmž tónem)*
Jděte pryč! Já se obleču sama. – – –

(Všichni vymění spolu němý pohled.)

LÍZALKA: I já tam na ni půjdu a já jí pomůžu. –

VÁVRA: *(zdržuje LÍZALKU)*
Ne – nechte ju bét. Půjde-li po dobrým – půjde. Ve zlým nespravíte nic ani vy, ani já. – Nechte ju bét.

LÍZALKA: Snad se taky už nepáčíte? Nebylo by vás haňba?

VÁVRA: Nepáčím se, ale nechte ju bét…

(Ticho.)

Výstup 13.

(PŘEDEŠLÍ, MARYŠA.)

(Dveře se otevřou a vejde MARYŠA, uplakaná, oblečena v parádní kroj. Přikryje si jednou rukou tvář a chvilku tak nerozhodně stojí na místě, pak za hlubokého ticha.)

MARYŠA: Já vás teda poslechnu, abyste mě proklínat nemusili, že su nezdárná vaša dcera. –
(K VÁVROVI.)
Já si vás vezmu, pane Vávro,
(s rostoucí vášní)
ale máte vy vědět, koho si berete.
(V chůzi na odchodu.)
Bude to život k utopení.
(Sama vykročí první do síně.)

(OSTATNÍ za ní.)

(MARYŠA zatímco jde k BABIČCE, stojí VÁVRA, LÍZAL a LÍZALKA téměř již ve dveřích, takže scéna MARYŠI s BABIČKOU odehrává se v popředí při prázdném jevišti. Náhle se u dveří obrátí, přikročí k BABIČCE a chvatně jí políbí ruku.)

BABIČKA: *(vstane, oprašuje klín, postaví se k MARYŠE, rozežene se rukou a pak chromou svou ruku položí jí na prsa)*
Už teda jedeš?
(Líbá MARYŠU na čelo a dá se do pláče.)

(Za hlubokého ticha MARYŠA rychle nato odchází.)

Výstup 14.

(Živý ruch.)

LÍZAL: *(na odchodu za MARYŠOU)*
No, zaplať Pán Bůh – to byla práca!

(Všichni odejdou mimo BABIČKU.)

Výstup 15.

BABIČKA: *(sama. Vyprovází všecky až na práh. Vrátí se, sedne na své místo, chopí se zas kukuřičných klasů a povzdechne si)*
Ach ja! Pánbu jí pomáhej!
(Loupe dál.)
Opona spadne.

TŘETÍ JEDNÁNÍ

(O dva roky později než 1. jednání.)

(Venkovská hospoda. Napravo v pozadí nálevna ohrazená dřevěným vysokým šprlením. Na stěně nálevny visí starý plakát paroplavební společnosti, pak plakát továrny na hospodářské stroje a vedle novoroční přání kominíkovo. Nálevní okénko. Před nálevnou napravo velký kulatý masivní stůl o čtyřech nohách. Na levé straně jeviště dvě okna. U okna v popředí malý čtyřhranný stolek, pod oknem lavice. Kolem stolku židle. U okna v pozadí šicí stroj. Vzadu vedle dveří podlouhlý stůl. Po jeho delších stranách lavice.)

(U šicího stroje sedí HOSPODSKÁ a cosi páře. V nálevně stojí řeznický tovaryš PAVEL a čistí lampu. LÍZAL sedí v pozadí u stolu a nemluví, jen pije a pokuřuje z dýmky. V levém popředí sedí FRANCEK.)

(Napravo jeviště úplně v popředí dveře, vedoucí do jatek. U nálevny stojí jeden SEDLÁK a pije sklenici piva. Průběhem jednání trousí se sedláci v dlouhých, až po zem sahajících hnědých kožiších.)

Výstup 1.

(HOSPODSKÝ, HOSPODSKÁ, FRANCEK, LÍZAL, PAVEL, SEDLÁK.)

(FRANCEK sedí úplně od ostatních v levém popředí. Lokty opírá se o kolena a hledí do země. HOSPODSKÝ s dýmkou v zubech, opásán bílou zástěrou, sedí u něho a zády obrácen k šenkovně domlouvá FRANCKOVI.)

HOSPODSKÝ: *(důvěrně)*
Byl's už ve dvoře?

FRANCEK: Nebyl.

HOSPODSKÝ: Tak tam di a popros pana správce, aby ti vzal do služby. Tak zvostat nemůžeš. A z teho už si nic nedělej. Co tam, to tam, krku už temu nezlomíš a na proražení zdi néni hlava dost tvrdá. Jednó je vdaná a konec. Děkuj Pánubóhu, že ti z vojny pustili, a staré se, jak bys poctivě uživil sebe a mámu. Pití a marnýho tólání nech! Jako tvůj poručník ti to radím. Radši šetř – nemáš na rozhazování. Vávru nech s pokojem, nic už nespravíš.
(Jde a dodává SEDLÁKOVI, který dopil.)

(SEDLÁK odchází.)

FRANCEK: *(po řeči hospodského napije se z plechového litru a odstrčí ho pak)*
Eh, lítosťó už ani pít nemožu. Pro ňé vyrostla?

HOSPODSKÝ: *(přistoupí zas k němu)*
No, už jsem řekl. Nech všeho. Néseš baba. Když nic jináč, seber se a di do světa. Sejde z očí, sejde z mysli.

FRANCEK: Pudu, stréčku – ale…
(Pohrozí komusi rukou.)

(HOSPODSKÝ pokrčí rameny a odejde po svých.)

(FRANCEK potají setře z oka hřbetem ruky slzu a pak chvatně se napije.)

Výstup 2.

(PŘEDEŠLÍ. Vejde soused FRANĚK.)

FRANĚK: Dobrý odpoledne –
(K HOSPODSKÉMU.)
No, už máte po porážce?

HOSPODSKÝ: Skoro.

FRANĚK: *(zhlédne FRANCKA a sáhne mu vlídně na rameno)*
To seš ty, Francku? Hlásné ti hledá; máš jít ke starostovi.

FRANCEK: *(příkře)*
A co zas?

FRANĚK: A nevím, cosi skrzevá vojenské pas.

FRANCEK: Hneď, jen co dopiju.
(Vyndá z náprsní kapsy viržinku a zapaluje si ji.)

Výstup 3.

(PŘEDEŠLÍ.)

(Vejde MARYŠA-VÁVROVÁ, v dlouhé kartounové sukni, vytáhlá, bledá, s očima zapadlýma do tmavých víček, ve tváři vpadlá se zašpičatělou bradou. Na ruce má koš, naplněný prázdnými lahvemi od piva. Mluví jen co musí, na nikoho se neohlédne, a když jde kolem LÍŽALA, ani si ho nevšimne.)

HOSPODSKÝ: Vítám vás! Copak nám nesete?

MARYŠA: -VÁVROVÁ
(mlčky vyndává láhev po lahvi, staví je na desku nálevny, pak tichým, krotkým hlasem)
: Pro maso idu.

HOSPODSKÝ: *(k PAVLOVI)*
Pavle, jdi a usekni paňmámě masa.

(Odehrává se v popředí.)

(PAVEL jde, otevře dveře od jatky.)

(VÁVROVÁ za ním a postaví se do dveří tak, aby viděla do jatky.)

PAVEL: *(v jatce)*
To tady?

VÁVROVÁ: *(nahne se do jatky)*
Třebas –

(Z jatky slyšet dvojí seknutí sekerou a řinčení váhy.)

FRANCEK: *(přistoupí nepozorovaně k VÁVROVÉ a podává jí ruku)*
No, Maryšo – mě už neznáš? –

VÁVROVÁ: *(zcela nenápadně, jen málo obrátí po něm hlavu a lehce se usměje)*
To seš ty? Vítám ti z vojny.
(Přijímá ruku FRANCKOVU a odkašle si.)
Už ti pustili?

FRANCEK: Pustili. No a…
(Hraje si s viržinkou.)
Jak se ti vede?

(VÁVROVÁ neodpoví, jen se ohlédne, vyvrátí vzhůru po něm oči a vejde až do jatky.)

(FRANCEK několik okamžiků čeká, až VÁVROVÁ se vrátí, ale pak najednou jde ke svému pivu, dopije, hospodské u šicího stroje zaplatí a vytratí se.)

HOSPODSKÝ: *(za ním)*
Už nepřindeš?

FRANCEK: *(mezi dveřmi furiantsky)*
Nevím.
(Odejde.)

(PŘEDEŠLÍ bez FRANCKA.)

(VÁVROVÁ vyjde z jatky a cestou urovnávajíc víko u koše, přistoupí k hospodskému a podává mu peníze.)

HOSPODSKÝ: Kolik platíte?
(Béře peníze.)

VÁVROVÁ: Dvě.

(HOSPODSKÝ podává jí nazpět.)

VÁVROVÁ: *(vezme peníze)*
S pánem Bohem!
(Odejde.)

Výstup 4.

(PŘEDEŠLÍ bez VÁVROVÉ. PAVEL. Později vejde soused BUŠEK.)

(FRANĚK se posadí ke stolu, kde sedí LÍŽAL.)

PAVEL: *(vychází z jatky)*
Vítám vás!

FRANĚK: *(k PAVLOVI)*
Dé mně sklénku piva.

HOSPODSKÝ: *(mezitím k LÍŽALOVI)*
Copak, vy s Maryšó posud na sebe nemluvíte?

(LÍŽAL neodpoví, natáhne se na židli, utáhne kožich a pije.)

SOUSED BUŠEK: *(vejde)*
Dobrý odpoledně. Copak že Vávrová ide odtáď s Franckem?

HOSPODSKÁ: *(živě)*
Jdou spolu?
(Nachýlí se do okna.)
Opravdu. – A, pane, jaksi je odbévá; nechce s ním jít.

(Mimo LÍŽALA všichni se tlačí k oknu.)

SOUSED FRANĚK: A toto nedopadne dobře.

(Všichni od okna mimo HOSPODSKOU odstoupí.)

(LÍŽAL nedává na sobě ničeho znáti, hlasitě si odplivne.)

(HOSPODSKÁ sedne zas k šicímu stroji a hřmotí nůžkami.)

(Ticho.)

HOSPODSKÝ: *(odstupuje od okna)*
Dobře má, že ho odbévá. – Vdaná je – jaký pak s ním povede řeči…

HOSPODSKÁ: *(mluví v přestávkách, oddělujíc větu od věty, obírajíc se při tom prací)*
Chudera! Ta vypadá! Onehdá jsem ju viděla v kostele, ale
(spráskne ruce)
v duchu tak jsem nad ňó udělala. Až jsem si jí lekla. Taková suchá, jakási dlóhá – a včil taky taková smutná chodí a enem ty oči jako by se do řeči chtěly dát. – Ta má meslím život!

HOSPODSKÝ: *(ohlédne se po LÍZALOVI; uštěpačně)*
No, zato má mlén.

(LÍZAL mlčí a pije.)

HOSPODSKÁ: Kam se to podělo – božíčku milé, kam se to podělo! Ty tváře, ty ruce! – Děvčica – oči mohl každé na ní nechat, jak byla pěkná, vždycky bílá, plná – a včilka –
(obrací se ke všem)
ani snaď nejí, nespí. – A nic pré si nenaříká – nic – slova pré nepromluví, enem co musí – a tak tichá – tichá chodí a trpí jako ta ovečka v trní, až meslím dotrpí.
(K LÍZALOVI přímo.)
Stréčku Lízale, néni vám jí líto? To ste ji přece měl nedělat – tak zkazit mladé její život!

LÍZAL: *(zdlouha vzdychne)*
Eh!
(Mlčí. Po chvilce.)
Neptéte se mě na nic a nechte mě s pokojem.

HOSPODSKÝ: *(postaví se až k němu)*
Vávra pré ti chce žalovat, je to pravda? Nechceš pré mu dát, co ste spolu smluvili.

LÍZAL: A co je ti po tem? Ať žaluje!

HOSPODSKÝ: No, nevím – Vávra je šelma.

Výstup 5.

(PŘEDEŠLÍ. Za rozhovoru vejde HORAČKA.)

HORAČKA: *(zamotaná do vlňáku, s hůlčičkou v ruce. Nejistě se rozhlíží a pak popojde k HOSPODSKÉ)*
Pochválen buď pan Jéžiš Kristus! Copak dělajó.
(Prohlíží a omakává plátno na stroji.)
To je pěkný plátno –!
(Obrátí se k HOSPODSKÉMU.)
Prosím vás, pantáto, nebyl tady Francek? Povídali mně, že šil sem; nebyl tady?

HOSPODSKÝ: A byl –

HORAČKA: A kam šil, nevíte?

(HOSPODSKÝ neodpovídá.)

HORAČKA: Bože, já mám s tém chlapcem trápení. – Co z té vojny došel, nic po něm néni. Doma jé nevidím celé boží deň, v noci přinde jako zloděj a
(skoro s pláčem)
aji pré pije!? – – –

(HOSPODSKÝ neodpoví.)

(Mlčení.)

FRANĚK: No, stará, nechte starostí a poďte si zavdat.
(Podává HORAČCE víno.)

HORAČKA: *(levou rukou oddělává záhyby vlňáku z obličeje, pravou béře sklenku)*

Tak na vaše zdraví, kmocháčku!
(Pije.)
Šak sem už dávno vína nepila.
(Utírá si rukou ústa.)

BUŠEK: No a ode mně taky.
(Podává jí sklenku.)

HORAČKA: *(čtverácky)*
No to, – abych se opila! Tak dé pánbu stálýho zdraví.
(Lízne.)
Pánbu zaplať –

BUŠEK: *(ještě pobízí)*
No, víc –

HORAČKA: Ne, už nechcu. – Už mám dost – néni s mrškó co hrát – – –

BUŠEK: *(béře od ní sklenku)*
No, tetka, co – nebudete se vdávat? – Scafra, šak byste si ještě dovedla zakřepčit?

HORAČKA: Ech, cožpak je o to, ale kdopak by si takovó staró babu vzal!?

HOSPODSKÝ: *(potutelně)*
Tady sósed Lízal čeká, až bude vdovcem – – – Má na vás spadýno.

(LÍŽAL ohlédne se nevrle po něm.)

HORAČKA: *(vesele)*
Ah, stréček by hledali mladó a boható. To už je tak v krvi – – –

LÍZAL: Šak, ba – bez peněz špatný živobytí –

HORAČKA: Ba špatný, je to pravda
(utírá si ústa)

, ale dycky, stréčku, taky ne. Kolikrát si vezme bohaté boháto – a bijó se – neštěstí je v domě a spokojenosť pryč. – A někdy zas v baráku nemajó nic a je tam možná štěstí víc než – – –

HOSPODSKÝ: *(vpadne)*
– ve mléně. To mu nemusíte povídat – to on taky už ví a Vávra mu to ještě ukáže.

LÍZAL: *(uhodí pěstí na stůl)*
Přestanete-li pak už!?

HOSPODSKÝ: *(jej krotí)*
Do teho štola mně netluč – néni tvůj –

LÍZAL: A proč teda répeš? Přišel sem já na to sem, abys do mě répal? Já chcu svó sklínku s pokojem vypít, a ne tady poslóchat pichlavý řeči. Je ti co do teho?

HOSPODSKÝ: Jak se to vezme: je a néni.

LÍZAL: A néni! Seš ty má rodina? Néseš! Tak co mluvíš?

HOSPODSKÝ: Nésu, ale dívat se na to nemůžu. Kdo má kusa citu v těle, každé se nad tím otřese. To už je tak v člověku. Dyž pacholek tady sósedovi strhá koňa, je mně co po tem? Néni. A proč teda pacholka lísknu, že mučí koňa? Proč mu nakládá víc, než může uvézt, – a? Je mně co potem? Néni. A to je kůň a to je člověk. Je mně co do teho?

LÍZAL: Néni. Kůň néni člověk a člověk néni kůň – – –

HOSPODSKÝ: Eh, mluvíš jako mladé. Už bys mohl mít rozum, dědku šedivé. Jednó nohó stojíš v hrobě a děláš pořád, jako by ti patřil celé svět. Pořád jen: peníze mám, půllán mám, ještě jeden půllán mám, a dceru – penězama zabije. Hospodář seš, ale tatík – naplít před tebó. Tak ti to povím. Tó ranó na stůl to nepřerazíš.

(LÍZAL máchne rukou, vyndá šátek z náprsí a pozvolna mezi řečí si vytírá oči.)

HOSPODSKÝ: *(zmírní tón)*
Dybys byl pořádné muž, naznal bys chybu a žádné by do tebe nerépal.

LÍZAL: *(svěsí hlavu)*
A dyť já už mlčím – Ale
(rozhorleně)
no, pomůž si! Co se stalo, stalo se. Mám ju vzít dům?

HOSPODSKÝ: Ba, bylo by lepší, pro ňu aspoň, když ne pro tebe.

LÍZAL: A co z ní bude?
(Zvolna se ohlédne po HORAČCE a pák sáhne po sklenici. Po dlouhé chvíli.)
Stařenko!

HORAČKA: Copak chcete, stréčku?

LÍZAL: *(podává jí víno)*
Poďte se napít. Ode mně ste ještě nepila. A hodně pite, hodně, stařenko, hodně –
(Zašermuje rukou a nedopoví.)

HORAČKA: Na vaše zdraví, stréčku Lízale. A neplačte – na lítosť už je pozdě.

LÍZAL: Kdopak se teho nadál, že to bude takový. Já bych ani nebel béval takové – ale – stará – ta byla jak lítá saň. Pomalu by byla aji mně nabila.

(HORAČKA staví sklenku na stůl.)

LÍZAL: Pite, stařenko, pite víc – pite pryč. Já taky piju a nepijával sem!
(Celým tělem obrátí se k HOSPODSKÉMU.)
Pravda, pantáto? Dycky sem bel dobré hospodář – a včil piju.
(Nahne se důvěrně zas k HORAČCE.)
Víte-li pak
(skoro šeptem)

, že ju bije?
(Žalostně.)
Dítě mý bije! Peníze – furt peníze po ní chce – a bije ju. Takové má život má pěkná Maryša!

Výstup 6.

(PŘEDEŠLÍ. Vejde SOUDNÍ SLUHA a s ním DVA SOUSEDI.)

SLUHA: Dobrý odpoledně. Je tady pan Lízal?

LÍZAL: *(vytře šátkem oči, podívá se přísně na SLUHU a tvrdě)*
Co chcete?

SLUHA: *(prstem na něho)*
A! Toť je pan Lízal?
(Rozloží po stole soudní akta.)
Tady mám něco pro vás od císařskýho královskýho okresního soudu. Podepište mně to tady, že jsem vám to správně doručil.

LÍZAL: Od soudu?
(Drží spis daleko před očima a začíná číst.)
A co?

SLUHA: To já nevím.
(Vyndá z kapsy u vesty lahvičku s inkoustem, namočí pero a podává potvrzující lístek LÍZALOVI k podpisu.)
Tady –
(Ukazuje prstem místo k podpisu.)

(LÍZAL otřepe pero a nemotorně podpisuje.)

SLUHA: *(k HOSPODSKÉMU)*
Dejte mně sklenici piva.

LÍZAL: *(dopíše a pak za úplného ticha rozdělává spis. Čte)*
Co?
(Hledí do papíru. Zasměje se.)

Vávra mě žaluje? A – a – a – cákra!
(Sbaluje listinu.)
A hned!
(Zatřepe rukávem.)
Už se sypó – už se sypó – No počké.
(Schovává žalobu do záňadří.)
Dež žalovat – tak žalovat, ale –
(Sáhne po sklence a rozvalí se u stolu ze široka.)
Za tenhle kósek nedostaneš hani šupinu!...
(Pije.)
Pěkně se mně odslóžil – pěkně – Ten můj zeť –
(Posedá.)
Pěkně – pěkně –

HORAČKA: Bože, co se divíte! Pro peníze si ju vzal, pro peníze žaluje. No, já už musím jít. Potěš vás Pánbu, stréčku Lízale.
(K HOSPODSKÉMU.)
Prosimich, pantáto, řeknó mýmu Franckovi, debe sem přišel, že je na večír volané k panu správcovi. Má ve dvoře dostat prácu. Řeknó mu to?
(K LÍŽALOVI.)
Tak s Pánembohem, stréče!
(Sáhne mu levicí na sehnutá záda.)
A nedéte Maryšu trápit, nedéte. Dé Pánbu dobró noc!

SOUSEDÉ: *(sborem)*
Dobró noc!

Výstup 7.

(PŘEDEŠLÍ bez HORAČKY.)

LÍZAL: A nedám, nedám svý dítě trápit – Dům si ju vezmu a jemu nic nedám – nic – nic!
(Vstane.)
Lunti! – Všeci só lunti! Syn je lunt, zeť je lunt a ten vdovčisko škaredé je lunt ten nevětší –
(Rozkřikne se na sousedy.)
A pite, chlapci, pite všeci! Každýmu dám, jen jemu nic. Pantáto, sklínky sem dé, pite. Za mý peníze pite! Každýmu dám, kdo přinde – a flašku vína na stůl a tady temu pánovi od hóřadu
(smekne nízko čepici)
taky. A – a pite pryč! Žádné nesmí říct, že su já škrťa! –
(Polo s pláčem.)
Pravda, pantáto, že nésu škrťa? Já su dobré hospodář – mohutné sedlák, velké gavalír, ale žádná škrťa. Půllán, jak jsem je kópil, tak jé mám a ještě jeden sem kópil – Koně mám, čtyrycet centů na ně možu naložit a z pekla s těm vyjedó. – A – a míval sem koně, míval – celó Moravu v jedněm kuse tropem by byli objeli a nezastavili se! Takový sem já míval koně! Ale zeť a syn majó žebráky, mrchy, kočky škaredý. A ten vdovčisko už má ty néhorší koně na světě. To je hospodář? Temu já mám dávat peníze, které sem krvjó vydělal? Pořád jen tak od svatéch vypučívat a já abech to platil! A kde já je mám brat? Copak je v cihelni peču? Nebo je z rebníčka vetahuju?

Výstup 8.

(PŘEDEŠLÍ. Vchází VÁVRA.)

VÁVRA: Dobré kvíčerek. Vína mně déte.
(Sedá ke stolu v levém popředí odloučeně od ostatních.)

LÍZAL: *(nepozoruje ho)*
Ja! Dřít, dřít mosí člověk jako sem dřel já. K hotovýmu každý rád sedne.
(Spatří VÁVRU a zarazí se.)
Aha!
(Vytřeští oči. Po chvíli za úplného ticha.)
Kde ses tady vzal? Co tady chceš?

VÁVRA: *(neříká ničeho a klidně se narovnává na židli. K HOSPODSKÉMU)*
Byla tu žena pro maso?

HOSPODSKÝ: Byla.
(Staví víno na stůl a odejde.)

VÁVRA: A s kém to šla nazpátek? Od zahrad jsem ju viděl.

LÍZAL: S Franckem šla. Te tady sedíš a žena ti chodí s Franckem. Néni ti haňba? A co tu chceš, ptám se ti?

VÁVRA: Myslím toli co vy.

LÍZAL: A když su tu já, te tu taky musíš bét?

VÁVRA: *(s klidem)*
Máme tu oba místa dost.

LÍZAL: Ale te máš bét duma.

VÁVRA: *(posměšně)*
Když nésu doma, su tady.

LÍZAL: Ale já povídám, že máš bét duma. Máš ženu, děti – – – koně máš popravit, ať mně néni haňba – že máš takové kočke škaredý –

VÁVRA: Šak s nima neježďáte – – –

LÍZAL: Neježďám, neježďám, ale haňba je mně, že můj zeť má kočky, a ne koně. A te se tóláš po hospodách.

VÁVRA: A šak vy ste tu myslím od rána –

LÍZAL: A je ti co potem? Já tady možu sedět, já nemám děti, ale ty utrácíš a máš děti –

VÁVRA: Šak piju za svý. Vy ste mně na to ještě nic nedal.

LÍZAL: A nedám. Každýmu sem dal, ale tobě – tobě nedám nic.

VÁVRA: *(vypne se a poopravuje kabát pod sebou)*
Šak vám to sód ukáže.

LÍZAL: Aha – sód – sód – iš
(ukáže mu kukyš; palec mezi ukazováčkem a prostředním prstem)
. Maryša ať si mě žaluje, Maryša dostane, ale te – te nic – protože seš lunt, protože ju biješ, máš dluhy a mně si nevážíš…

VÁVRA: *(směje se)*
Je si čeho vážit.

LÍZAL: Radši sem ju Franckovi měl dát, a ne tobě.

VÁVRA: Proč ste nedal? Měl ste dát – – –

LÍZAL: Protožes dotíral jako ten Jidáš – a já sem ti ju dal, protože sem myslel, že seš pořádné hospodář. A te mě žaluješ. Je to v pořádku?

VÁVRA: *(posměšně)*
Néni.

LÍZAL: No tak – te jeden –

(VÁVRA prudce vstane a chápe se židle.)

LÍZAL: *(povstane)*
– Lunte!

VÁVRA: *(pozdvihne vysoko židli, ale pustí ji zvolna zas na podlahu pamatován shlukem sousedů. LÍZAL zády obrácen k němu jakoby nic šourá se do pozadí)*
Ticho! – Nebo to odkašlete. Kdo mě ještě uhodí slovem, uhodím já jeho – ale jináč!
(Sedá.)
Pomalu aby se člověk bál do hospody přijít. Každé má jazyk nabrošené jako břitvu.

Výstup 9.

(PŘEDEŠLÍ, FRANCEK vchází.)

SOUSED FRANĚK: Francek ide!

(VŠICHNI se ohlédnou po něm a dají se do smíchu.)

FRANCEK: *(vesele předstoupí)*
Dobré večír – Á – dobré večír vespolek. – Stréček Lízal a pan Vávra! – To se sešli dva.
(K VÁVROVI zvlášť.)
Dé Pán Bůh dobré večír!

VÁVRA: Di po svéch a míché se mezi sobě rovný.

FRANCEK: *(posměšně)*
No, šak – dyť néni nač dělat pána – Pavle, dé mně piva.

SOUSED BUŠEK: Kdes byl, že seš tak rozkurážené?

FRANCEK: Kde bych byl?
(Postaví se jednou nohou na židli.)
– U mléna sem byl.

(Po těch slovech utiší se celá hospoda.)

No, co se díváte?
(K BUŠKOVI.)
Šak ste nás snad viděli, či neviděli?

BUŠEK: A mlč a nemluv.
(Podává mu pivo.)
Tady se napí. – Šak myslím na vojně málo's užil – teho?

FRANCEK: A někdy dost.
(Po řadě mimo LÍŽALA zavdávají mu skoro všichni.)

(PAVEL podává FRANCKOVI pivo.)

(FRANCEK po řadě oplácí sousedům zavdanou. Ti jen přiťuknou.)

BUŠEK: To ses myslím hněval, když ti pustili?

FRANCEK: *(směje se)*
A moc!
(Ţadrně.)
Ale věřte mně, dyž sem viděl, jaký zlodějství tady panuje, radši bych byl zvostal tam.

BUŠEK: Jaký zlodějství? Kdo tady krade?

FRANCEK: *(ukáže hlavou na VÁVRU)*
Tam se zeptéte.

BUŠEK: Eh, zas začíné. Déte si pokoj.

FRANCEK: *(chápe se piva a odfukuje pěnu)*
A šak já nic nepovídám.

BUŠEK: *(stranou mu domlouvá)*
Poslechni. Nedělé různosti. Co z teho máš?

FRANCEK: *(pije)*
A nic.

(SOUSED FRANĚK krotí zas VÁVRU.)

VÁVRA: Od takového baráčníka se přece nedám ostózet!

FRANCEK: *(který zaslechne poslední VÁVROVA slova, postoupí k němu)*
Su baráčník – je pravda. – Mám jenom tu chalupu a doškovó střechu nad hlavó, ale v tý chalupě só možná poctivější lidi než ve mléně. Tak ti to řeknu.

LÍZAL: *(pleskne se dlaní o koleno a hladí si je. Jeví po celou scénu velkou radost z hádky)*
Tak, tak, Františku, tak mluv. Jako evangelium mluví ten chlapec…

(FRANCEK udiveně hledí na LÍZALA.)

LÍZAL: Na, na, chlapče, napi se.

(FRANCEK ohlíží se pohrdlivě po něm.)

VÁVRA: Mně se zdá, že se tatínek chce kamarádit s chlapcama.

LÍZAL: *(tím veseleji)*
Na, napi se!
(Popojde k FRANCKOVI a dotýká se jeho ramena.)
Františku, poslechni – napi se.

(FRANCEK prudce obrátí se k LÍZALOVI, podívá se na sklenici a odrazí mu ji, až víno na zem vychrstne.)

(VÁVRA se dá do smíchu.)

FRANCEK: *(k LÍZALOVI)*
Nechte si vaše víno, já mám svýho dost.

VÁVRA: *(ke konci smíchu)*
Škoda, že nemáte ještě jednu dceru, mohl byste mu ju dát aji s půllánem.

FRANCEK: *(pohrdlivě)*
Šak by se dostala do dobréch ruk, lepších než só ty vaše.

VÁVRA: *(pohrdlivě)*
To věřím. Žebrota dycky lepší bydlo hledá.

FRANCEK: Ale ta žebrota je mně miléší než bohaté darebák.

VÁVRA: *(chytá se stolu)*
Na keho to mluvíš?

FRANCEK: Na keho to padá.

VÁVRA: *(hrozivě)*
Chlapče – mlč! Ke mlénu mně lezeš, o ženu mně směšlíš – a ešče budeš nadávat? Jako psa ti zastřelím, uděláš-li ke mlénu ešče krok.

FRANCEK: *(dá se do hlučného smíchu)*
To by se to střílelo!
(Hledí mu pod nohy. Opovržlivě a zároveň vyzývavě.)
Zloděju!

(VÁVRA se vrhne na FRANCKA a chytne jej pod krk.)

(Chumlanice těl zavře do sebe VÁVRU i FRANCKA. LÍZAL, PAVEL a sousedé je rozbraňují za hluku. Z chumlanice kožichů, které úplně zaklopují VÁVRU i FRANCKA, po chvíli vyletí VÁVRA na jednu stranu a FRANCEK na druhou stranu.)

FRANCEK: Mě bude chytat pod krk? Pamatuj si, že se ti nebojím. To ti nemá bét odpuštíno. Jděte pryč!
(Odstrčí a setřese ze sebe sousedy, kteří jej pamatují a odvésti chtějí od VÁVRY. Sousedé od něho odstoupí. Jsou zaraženi jeho smělou řečí, takže FRANCEK, pronášeje své vášnivé věty, stojí ve středu jeviště úplně osamocen. VÁVRA daleko od něho také osamocen.)
Sto kvérů debes měl, celé regiment u mléna stál – pamatuj si, nebojím se ti! Ne nadarmo sem povídal, dyž na vojnu sem šel: Běda, běda vám, stréčku Lízale, a běda tobě, Vávro – u živýho Boha sem tenkrát přísahal, že se pomstím na každým a na všech a na tobě, Vávro, névíc. Ty zkazil's mě, já zkazím tebe. Oko za oko, zub za zub. Každó mó slzu krvjó zaplatíš. Pamatuj si to, tady před svědkama ti to povídám: Já budu za tvó ženó chodit, já se s ňó budu scházet – za bílýho dňa do tvýho hrkáču přindu – a dé pozor, Vávro, ať se nepotkáme!
(Prudce odejde.)

(SOUSED BUŠEK odejde s ním.)

Výstup 10.

(PŘEDEŠLÍ bez FRANCKA a BUŠKA. HOSPODSKÝ.)

(VÁVRA hledí pomateně a zuřivě za FRANCKEM.)

HOSPODSKÝ: *(vejde a ohlíží se za FRANCKEM; pak pohlédne na VÁVRU)*
Co to byl tady za křik? Snáď ste se nebili?

JEDEN ZE SOUSEDŮ: É to nic nebylo. To jen tak –

(HOSPODSKÝ hledí udiveně na VÁVRU.)

(SOUSEDÉ kladou peníze na stůl a odcházejí.)

LÍZAL: Iš! Dal ti – – – Máš bét duma.
(Odchází.)

VÁVRA: *(s těžkým chrčivým vzdechem sedne ke stolu; ponuře)*
Pantáto, déte mně ešče jednu.
(Zahledí se před sebe.)

(Sousedé a chasa u stolu hrají v karty dál. Pojednou z čista jasna rozverbovaní pračkou dají se do zpěvu: „Před našu je zahradečka –“ atd.)

Opona spadne.

ČTVRTÉ JEDNÁNÍ

(Světnice u Vávrů ve mlýně, selsky zařízená. V levém koutě vzadu veliká kachlová kamna a okolo nich lavice. V pravém koutě vysoko narovnaná postel. Nad postelí dřevěná police, na níž jsou srovnány talíře, sklenice a bílý, květovaný šátek. V koutě za postelí visí vlňákem zpola zakryté naškrobené sukně. Vedle postele u okna vprostřed zadní stěny oknem je vidět daleko do vsi k hospodě s ozářenými okny – malovaná velká truhla. Nalevo v popředí starodávný prádelník s příhradami a na něm lesklé skleněné svícny s hromničkami, okrášlenými umělými kytkami, různé druhy sklenic, kancionály a uprostřed krucifix, pokrytý skleněným poklopem. Po stěnách v řadách podle sebe prosté obrazy, mezi nimi černá madona. Mezi kamny a prádelníkem druhá postel rozestlaná. Na oknech krátké, bílé, po krajích vroubkované záclony. U dveří visí hodiny, tzv. švarcvaldky. Napravo v popředí stůl a na něm hořící, prostá petrolejová lampa. Povšechný ráz světnice je ponurý.)

Výstup 1.

(VÁVROVÁ. LÍZAL na odchodu u dveří.)

LÍZAL: No, mjé rozum – poslechni.

VÁVROVÁ: Já ho měla tenkrát a vy ste ho neměli. Sami ste to ukuchtili, sami si to sněžte. Vám k hanbě tady zvostanu a nikam nepudu.

(Rozčileně přechází po světnici. Náhle se obrátí.)
Pro peníze si mě bral, proč mu je nedáte?

LÍZAL: Spořádanýmu a správnýmu člověku bych je dal – ale na rozházku jich nemám. – Víš te, že mě žaluje? Že se chce se mnó sódit?

VÁVROVÁ: *(s trpkým smíchem)*
Proto vy chcete, abych šla k vám!?

LÍZAL: Proto ne.

VÁVROVÁ: Proč teda? Mám já vám aji proti vlastnímu mužovi pomáhat? Za peníze si mě u vás kópil, pro peníze vás včil žaluje a má dobře. Ostatně, co mně je do teho? Já se neprodávala, prodával ste vy. Byli ste u notára, mně ste se na nic ani neptali. Spravte si to spolem; mně déte pokoj! –

LÍZAL: Neposlechneš teda?

VÁVROVÁ: Neposlechnu.

LÍZAL: Budeš teho litovat!

VÁVROVÁ: Nevím proč. – Vzpomeňte si, tatínku, že ste Boha na mě volali, Bohem ste se zakládali, svatýho Písma ste se dovolávali – jen abyste mě měli tady. Ani na pana faráře ste nic nedali a povídal vám už tenkrát, takový manželství že je proti pánu Bohu, proti církvi svaté a proti všemu, co lidskýho je na světě, a přece ste provedli svó. Co ešče chcete? Dyť přece vidíte, že su šťastná, ani domů jít nechcu, tak se mně tu líbí. Všemu sem už přivykla – děckám, mužovi, dření, všemu, aji těm ranám. Co ještě chcete? Co se stalo, stalo se – co se stane dál – vy budete mít na svědomí.

(Vzdálený zvuk ryze venkovské muziky melancholické melodie.)

LÍZAL: *(zaraženě)*
Co se může stát?

VÁVROVÁ: Ah – nic.

(LÍZAL se chvíli na ni dívá.)

(VÁVROVÁ proti němu.)

LÍZAL: Co tím obměslíš, děvčico hlópá?

VÁVROVÁ: *(neodpovídá a přechází dále po světnici, mechanicky urovnávajíc cestou židle a různé v cestě ležící věci)*
Dobrýho nic, to si můžete myslet.

LÍZAL: *(pohrozí prstem)*
Ať se nechytneme.
(Výhružně.)
S Franckem pré se slízáš, s Franckem pré chceš utýct.

VÁVROVÁ: *(vzepře se a uražena vykřikne)*
To je lež!
(Pauza.)
A dyby – na to su tu já a Vávra. Vám do teho nic není!

LÍZAL: A?! Podivéme se! Tátovi do teho nic néni! A na keho potem budó prstem ukazovat? Čí seš děcko? Kdo ti vychoval?

VÁVROVÁ: *(s trpkým úsměvem)*
Vy ste se mně toho málo navychovávali. Dyby nebylo babičky, od vás bych se naučila leda temu, jak mám od muža utíkat. Nebujte se.
(Významně.)
Tu haňbu vám neudělám, na to su já lepší, než vy myslíte. Když vás nic jinýho netrápí – můžete jít s Pánembohem.

LÍZAL: Nepudeš teda?

VÁVROVÁ: Ne.

LÍZAL: Tak trp!
(Bruče i za jevištěm odchází.)

Výstup 2.

(VÁVROVÁ, sama.)

(Pauza.)

VÁVROVÁ: *(Chodí delší dobu z místa na místo, hned nahlédne vedle do komůrky, vrátí se, pak zas do síně – pojednou zastaví se uprostřed jeviště a sáhne si na hlavu.)*
Tak chodím jako zmatená – nevím ani, co dělám –
(Pauza.)

(Oknem dolehne k ní muzika.)

VÁVROVÁ: *(přistoupí k oknu a poslouchá, pak rozevře okno; muzika silněji zavane k ní)*
Ta muzika! Ta muzika! Při té je mně néhůř –
(Pauza. Zdlouha povzdychne a přisedne na truhlu přistavenou k oknu; opíjí se muzikou. Uprostřed pauzy hudba přestane. Výskot chasy, za výskotu po chvíli děvčata zpívají:)
|: Sivá holubičko, kde's byla :|
|: Že jsi svoje popelavé peří :|
ztratila, atd.
Atd., pokud režie dovoluje.)

VÁVROVÁ: *(za zpěvu s těžkým povzdechem přilehne k oknu)*
Děvčata zpívají – Francek bouří – a já
(trpce)
taková je ta moje muzika!
(Dlouhá pauza.)

(Tlučení na dveře.)

VÁVROVÁ: *(vejde do síně)*
Kdo je?

Výstup 3.

(VÁVROVÁ, ROZÁRA.)

ROZÁRA: *(z venku)*
Já – – –

VÁVROVÁ: *(otevře v síni)*
To seš ty, Rozáro?

(Vejdou obě.)

ROZÁRA: Já.

VÁVROVÁ: Co tak brzo?

ROZÁRA: Pantáta mě poslal popravit dobytek.

VÁVROVÁ: Zavřelas v síni?

ROZÁRA: Nezavřela.

VÁVROVÁ: Jdi a zavři. Navaž vody, poprav dobytek a můžeš zas jít.

ROZÁRA: *(jde a v komoře svléká sváteční šaty; z komory)*
Děti spí, pajmámo?

VÁVROVÁ: Spí. Podívé se k nim.
(Sedne k šití.)

ROZÁRA: *(z komory)*
Francek se mně ptal, ste-li sama doma.

VÁVROVÁ: Počké!
(Naslouchá.)
Nějaké šramot –

ROZÁRA: *(stojí mezi dveřmi)*
Myslím, mládek se škrábe na palandu. – Už je zas napilé – ani jazykem nemůže hnót. Jen slívky čtvrtku vypil naráz.

VÁVROVÁ: *(ji neposlouchá. – Rychle sáhne pro lampu a svítí do síně. Volá nahlas)*
To ste vy, Václave?
(Žádná odpověď.)

(Ode dvora skřípou dveře.)

(ROZÁRA přistoupí k ní.)

VÁVROVÁ: *(sebou trhne, podá ROZÁŘE lampu a volá do síně)*
Kdo je to?

Výstup 4.

(VÁVROVÁ, ROZÁRA, FRANCEK.)

FRANCEK: *(vejde do světla)*
Dobré večír.

(VÁVROVÁ uhne zpět a vejde do světnice.)

(FRANCEK za ní.)

(ROZÁRA staví lampu na stůl.)

(Celkem němá scéna.)

VÁVROVÁ: *(s nesmělou výčitkou)*
Kudy's to přišel?

FRANCEK: *(odkládá čepici)*
Kudy se chodí. Od silnice bylo zavříno. Rozára mně otevřela od síně.

(VÁVROVÁ se s výčitkou ohlédne po ROZÁŘE.)

(ROZÁRA klopíc provinile hlavu chce odejít.)

VÁVROVÁ: Rozáro, zůstaň!

FRANCEK: *(přistoupí k ROZÁŘE)*
Rozáro, jdi. Já musím s pajmámó promluvit.

(ROZÁRA odejde.)

Výstup 5.

(PŘEDEŠLÍ bez ROZÁRY.)

VÁVROVÁ: *(vášnivě)*
Pro Boha, chlapče, co myslíš – Co tady chceš? Co si lidi o mně pomyslí, jakéch mně to naděláš řečí! Dyť přece víš, že su vdaná – Máš jaké rozum? Vystojím aji tak dost vod muža, ešče ty začneš?
(Přejde světnici. Zle.)
Kdekdo vůlu má, každé na mě jako vosa –
(Uraženě otočí se po FRANCKOVI. Hrdě.)
A jaký to roznášíš o mně řeči? – Rozáry se's ptal – su-li sama doma a v hospodě měl's pré se vyjádřit, jako by se's se mnó scházel. Jak tak můžeš mluvit?

FRANCEK: To sem já neřekl.

VÁVROVÁ: Něco musels říct –

FRANCEK: To sem enem povídal,
(vzdorně)
že za tebó budu chodit a že se s tebó budu scházet.

VÁVROVÁ: A to's řekl tak veřejno? Přede všema?

FRANCEK: Přede všema.

VÁVROVÁ: *(chvíli si ho prohlíží, pak se od něho odvrátí a dá se do divokého smíchu)*
To už opravdu nevím, kdo je z nás větší blázen – esli vy všichni jak tu

ste, nebo já.
(Vážně.)
A na mě se's nevohlížel, mě se's neptal, na to se's nedíval, že su tu já? Že špiníš mě? Kdo ti dal k tomu záminku, abys tak mluvil – já snad?
(Odmlčí se.)
Já ti mám ráda a nezakrévala sem a nezakrévám teho ani Vávrovi a nikomu – a povídám to aji tobě –, ale abys tak o mně směšlel a mluvil –
(lítostivě, skoro se slzami)
to – tos mně, chlapče, ublížil!

FRANCEK: Nu, tak to zůstat nemůže. Jemu ti přece nenechám – – –

VÁVROVÁ: *(stále přísnějším tónem)*
A co chceš teda po mně?

FRANCEK: Do Brna chcu jít. Mám tam prácu pro tebe i pro sebe. Seber se a poď se mnó!

(ROZÁRA přijde do světnice s náručím dříví, složí je u kamen a síní zas odejde, ohlížejíc se při tom po obou. Zřejmě dává najevo, že poslouchá.)

VÁVROVÁ: *(hledí vyjeveně na něho, když ROZÁRA odejde)*
Františku! –

FRANCEK: Nu, co se díváš? –

VÁVROVÁ: *(s rostoucím podivením a hrůzou)*
Do Brna – s tebó? – Já – cizí žena?

(Oba hledí na sebe.)

FRANCEK: *(tvrdě)*
Jaká – cizí žena?

VÁVROVÁ: *(chytá se za hlavu)*
Pro Boha milosrdnýho – chlapče!

FRANCEK: Čeho se bojíš?

VÁVROVÁ: *(přiskočí k němu a hledí mu do očí)*
Co to obměšlíš?!
(Mírnějším tónem.)
Dyť si to jenom rozvaž, co to po mně chceš?!
(Bere jej za ramena.)

(FRANCEK kroutí hlavou.)

VÁVROVÁ: Když tě sepjatéma rukama prosím.
(Sedá s ním na lavici u kamen. Pokud možno do středu jeviště.)
Rozmysli si to. Dyť se netrápíš jenom ty, trápím se já taky, a víc než ty! – Dyť já na tě myslím, kady chodím, a nikdo neví, co nocí pro tebe sem nespala, proslzela dní. Co vytrpím od Vávry – o tom nemluvím, co vystojím pro tebe, ví jedině Bůh a já. Vdaná su, ale srdcem sem ti zůstala věrna, Františku. – Dušu bych za tebe dala, tak ti mám ráda, ale to, co ty po mně žádáš – to ti, chlapče, udělat nemožu a nemožu.

(FRANCEK, který stále po celý monolog tupě hledí do země, zakroutí nyní hlavou a chce něco namítat.)

VÁVROVÁ: *(nepřipustí jej ke slovu)*
Ne, nic se nezbraňuj – poslechni! Zanech těch myšlenek!
(Hladí mu vlasy a tvář.)
Mně to udělej k vůli, když mě máš tak rád. – Nešťastná su, ale špatná nebudu, rozumíš mně?
(Klade mu ruce na ramena.)

FRANCEK: Rozumím, ale poslechnót nemožu. Život's mně zkazila a jiné mně nedáš. Mjé lítosť se mnó aspoň ty, dyž ti o to prosím.

VÁVROVÁ: Ne – ne – ne, chlapče! Nedělé mně život těžší, než ho mám.

FRANCEK: Já bez tebe nebudu.

VÁVROVÁ: Tak si di!
(Prudce vstane – chladně.)
Tvrdohlavče tvrdohlavá! Teho hříchu se s tebó nedopustím – to si nemysli. Ale pamatuj si: budeš-li stát na svým a budeš-li mně před lidma ubližovat, jako's mně ublížil včera, zapomenu na všechno, na tebe i na sebe a zhřeším pak už tak, že pak ani mně, ani tobě žádná pomoc nebude.

FRANCEK: Co tím chceš říct?

VÁVROVÁ: Posavád nic. Tak to ve mně dřímá a spí – ale až se hřích probudí – bude po trápení. Tak nebo tak – otrávím buď sebe, nebo jé – ale dlóho trpět nebudu. – Snáď v néhorší šatlavě nepovedu takové život jako tady. Dyž mám bét už nešťastná – ať su zkažená nadosmrti, zničená na celé život. A nikdo nevěří, jak bych byla ráda, dyby tak blesk nade mnó zapálil, voda přišla, všecko odnesla a mě – mě vzala s sebó.
(Přisedne na židli a pláče.)

(Pauza.)

Výstup 6.

(PŘEDEŠLÍ. ROŽÁRA vejde.)

ROZÁRA: *(chvílí se ohlíží po obou)*
Paňmámo, mám na ráno přichystat dříví z hromady, nebo to, co je pod kůlňó?

VÁVROVÁ: Ach – jaký chceš –

(ROŽÁRA stojí ještě u dveří.)

VÁVROVÁ: Co ešče chceš?

ROZÁRA: *(s rozpaky)*
Pantáta povídal, že abyste mu přichystala večeřu – přinde brzo.

VÁVROVÁ: Šak – – –

(ROZÁRA odejde.)

(PŘEDEŠLÍ bez ROZÁRY.)

FRANCEK: *(sahá po kloboučku a má se k odchodu)*
Jak teda chceš, ale – nepřenáhli se. Co z teho budeš mět – Hlóposti! Co já ti radím, je přece dycky ještě lepší a rozuměší, než co obmyšlíš ty. – Maryšo! Néni lepší chvíle, než je dnes. Vávra už je napilé, bude spat – nic nebude vědět. – O Rozáru postaral jsem se já už sám. – – – Do jedenácti tu čekám u splavu. Za tři hodiny sme v Brně. –

VÁVROVÁ: Jdi si sám, já zvostanu, kde su –

FRANCEK: *(výhružně)*
Dobrá. Ale – pamatuj si: nepřindeš-li, přindu já si za bílýho dňa sem pro tebe. Ať se potom děje co děje.

VÁVROVÁ: Vávra ti zastřelí –

FRANCEK: Ať zastřelí! Mně už potem taky bude všecko jedno.

VÁVROVÁ: *(pokouší se o smírný úsměv)*
To ty neuděláš. –

FRANCEK: *(na odchodu u dveří)*
To vím já, udělám-li či ne. – Přindeš, či nepřindeš?

VÁVROVÁ: *(na opačné straně scény; váhá, pak zakroutí hlavou)*
Ne –

FRANCEK: Jak teda myslíš!
(Odchází.)
U stavu čekám.

VÁVROVÁ: *(chvíli bojuje, teprv až je FRANCEK u dveří, zavolá za ním)*
Františku!

(FRANCEK (na prahu ohlídne se po ní a čeká s hlavou hrdě vztyčenou).)

VÁVROVÁ: *(chvíli sama s sebou bojuje. – Delší pauza. Svěsí ruce nepohnutě a sklesle)*
Ne – nemožu.

FRANCEK: *(odejde; v síni k ROZÁŘE)*
Rozáro, otevři! Dvorem chodit nebudu.

(VÁVROVÁ sama; stiskne hlavu do dlaní, vrávorá ke stolu a sklesne na židli.)

(Z dálky slyšet zas venkovskou muziku. Chvíli ticho.)

Výstup 7.

(ROZÁRA, VÁVROVÁ.)

(ROZÁRA vejde, ohlídne se po VÁVROVÉ.)

VÁVROVÁ: *(vstává)*
Rozáro!

ROZÁRA: Copak chcete, paňmámo?

VÁVROVÁ: *(přísně)*
Proč's je póščela?

(ROZÁRA provinile mlčí. Pauza.)

VÁVROVÁ: To's mně špatnou udělala službu! –
(Ledově.)
Na dvoře máš všechno popravíno?

ROZÁRA: *(ochotně)*
Všecko sem už popravila.

VÁVROVÁ: Jak je v chlívě?

ROZÁRA: Tele leží a Strace sem hodně nastlala. Už se tak netřese.

VÁVROVÁ: U mléna nikdo nebyl?

ROZÁRA: Nikdo.

VÁVROVÁ: Můžeš teda zas jít a všechno pozavírej.

(ROZÁRA odejde do kuchyně a převlíká se.)

(VÁVROVÁ sama; popojde několik kroků k otevřenému oknu a poslouchá muziku.)

(Do okna zalétne melodie valčíku a výskot.)

Výstup 8.

(VÁVROVÁ. ROZÁRA vejde zas ustrojená k muzice.)

VÁVROVÁ: Už deš?
(Zakývá hlavou.)
Nebuď tam dlóho.

ROZÁRA: Šak.
(Odchází.)

VÁVROVÁ: *(odejde za ní zavřít a vrátí se. Jde se ještě přesvědčit, je-li i jinde zavřeno. Sama)*
Tak su ráda, že su sama zas.
(Popojde k truhle, otevře ji a probírá se v ní.)

(Delší pauza. Venku slyšet kroky a hovor.)

(VÁVROVÁ leknutím sebou trhne a uskočí od truhly tak, že víko s bouchnutím samo dopadne.)

(Tlučení na dveře.)

VÁVROVÁ: *(naproti do síně)*
Kdo je?

VÁVRA: *(za dveřmi)*
Já.

(VÁVROVÁ jde otevřít.)

Výstup 9.

(VÁVRA, ROŽÁRA, VÁVROVÁ.)

(Hudba v dálce umlkne.)

(VÁVRA hřmotně vejde.)

(VÁVROVÁ usedne k šití.)

(VÁVRA rozhlédne se po jizbě a pošoupne čepici furiantsky do týlu; zas se rozhlédne a utkví delším pohledem na ženě.)

VÁVROVÁ: *(k ROŽÁŘE)*
Co nejdeš k muzice?

VÁVRA: Doma zůstane. Mládek z domu, Josef z domu, krávu nemocnó, a čeládka všechna bude v hospodě?
(K ženě.)
Co nejdeš spat?
(Přistoupí těsně k ní a pátravě jí hledí do tváře.)

(ROŽÁRA odejde do komůrky.)

(VÁVROVÁ s ošklivostí před ním uhne stranou.)

VÁVRA: Co nejdeš spat, ptám se ti!

VÁVROVÁ: Dyť vidíš, že zašívám.

VÁVRA: Zašíváš, zašíváš!
(Dá se do drsného smíchu.)

(VÁVROVÁ se po něm ohlédne a dá se zas do šití.)

VÁVRA: Tak teda zašíváš?! No, jen zašívé.
(Přisedne jednou nohou na roh stolu. S mrazivým, zlověstným klidem.)
A keho's tu měla, to nepovídáš?

(VÁVROVÁ strhne nit a mlčí.)

VÁVRA: No, vekládé, keho's tu měla. Jakó visitu?

VÁVROVÁ: Eh, di na pelech; uděláš lepší.

VÁVRA: Já se ti ptám, keho's tu měla?

VÁVROVÁ: Keho bych tu měla?! Nikoho.

VÁVRA: Tak nikoho's tu neměla? A co to bylo za chlapa – co šel odtáď? Až od kříža sem jé viděl. Kdo to byl?

VÁVROVÁ: *(odhodlaně vstane a odhodí šití)*
Když's jé viděl, měl ses jé zeptat.

VÁVRA: *(vzestoupí se stolu)*
A ty jedna. Tak se odpovídá? Tak se mluví k mužovi? Dobrá.
(Jde ke dveřím komůrky, pootevře je a volá.)
Rozáro!
(Vrátí se k ženě.)
Je vopatrné jako schoř, chytré jako kocór, ale šak v té pasti nebyl naposled! – Jak jé dopadnu, zastřelím jé jako zvěř a tebe, běhno, tebe dočubám – tak ti dočubám, až z tebe hříšnó dušu vypráskám. –

VÁVROVÁ: Eh, čím spíš, tím líp!

VÁVRA: Rozáro, slyšíš?!

Výstup 10.

(PŘEDEŠLÍ. ROZÁRA vejde a zavazuje si ještě tkanici kolem pasu.)

ROZÁRA: *(zůstane bojácně u dveří stát)*
Co chcete, pantáto?

VÁVRA: *(v pozadí)*
Sem pod'!

(ROZÁRA popojde.)

VÁVRA: *(mírně)*
Rozáro, mluv pravdu. Kdo tady byl?

(ROZÁRA ohlídne se po VÁVROVI a mlčí.)

VÁVRA: Nic se neohlížé a mluv, kdo tady byl?

ROZÁRA: Pantáto –
(Další slova jsou nesrozumitelná.)

VÁVRA: Mluv víc – já ti nerozumím.
(Nahne se k ní.)
Kde žes byla?

ROZÁRA: *(celá se třese)*
Na dvoře sem byla.

VÁVRA: Na dvoře. A kdo tady byl?

ROZÁRA: Já nevím –

VÁVRA: *(hrozivějším hlasem)*
Mluv pravdu!

(ROZÁRA mlčí a ustrašena hledí na MARYŠU.)

VÁVRA: Tak se zeptáme ináč.
(Sáhne za dveřmi na hřebík pro karabáč.)

ROZÁRA: *(lekne se a chce do komory)*
Pantáto! –

VÁVRA: *(jí zastoupí cestu)*
Pravdu mluv!
(Práskne karabáčem stranou, ale nebije ji.)
Byl tady někdo, nebo nebyl?
(Dupne.)

ROZÁRA: *(současně v leknutí)*
Byl.

VÁVRA: *(nahne se k ní)*
Kdo?
(Napřahuje karabáč.)

VÁVROVÁ: Nebi ju. Ona za nic nemůže. Francek tady byl.

VÁVRA: I-iš, ještěrka!
(Švihne karabáčem mimo. K ROZÁŘE.)
A co spolem mluvili? Mluv!

ROZÁRA: *(drkotá zuby)*
Jak je Bůh nade mnó – pantáto – já sem neposlóchala, já nic nevím.

(VÁVRA práskne karabáčem.)

VÁVROVÁ: *(přísně)*
Povídám, netrap ju!

VÁVRA: Tak mluv ty. V hospodě pré mně vyhrožoval, že ešče dnes pudeš s ním do Brna.

(K ROZÁŘE.)
Je to pravda?

ROZÁRA: Chtěl, aby za ním přišla. –

VÁVRA: Kam aby přišla?
(Nahne se těsně k ní a naslouchá hlasitému drkotání ROZÁRY.)
Ke splavu? – A kdy? Keró chvílu; to neříkal?

ROZÁRA: Ne – nic neříkal.

VÁVRA: *(vztekle)*
Nelži! Když víš to, musíš vědět aji to ostatní!
(Napřáhne karabáč.)

ROZÁRA: Já nevím, pantáto, to už sem neslyšela.

VÁVRA: *(stojí okamžik zamyšlen, pak rozhodnut prstem ukáže ROZÁŘE do komory)*
Na pelech!
(Hodí karabáčem po MARYŠE. Jde do vedlejší světnice.)
Šak já se to dovím! –
(Vrátí se s puškou.)

VÁVROVÁ: *(dívá se po něm, a když vidí VÁVRU s puškou, zděšeně vyskočí a vykřikne)*
Pro Ježíše Krista – Vávro!

VÁVRA: *(s divokou radostí)*
Už teda víš –

VÁVROVÁ: *(současně zalomí rukama)*
Co obměšlíš? – Kam chceš jít?!

VÁVRA: *(prohlíží zámek pušky)*
Psa zabít –

VÁVROVÁ: *(skočí proti němu a hledí mu vyrvat pušku z rukou. Zápasí o pušku a vyráží ze sebe divoký skřek, když je odražena od VÁVRY)*
Rozáro – běž honem – Rozáro – – –

(ROZÁRA vyběhne z komůrky a chce přes světnici prchnout, obě dorážejí na VÁVRU.)

VÁVRA: *(na ROZÁRU)*
Rozáro! Ani krok!
(Odstrčí ROZÁRU.)

(VÁVROVÁ uniká ke dveřím.)

(VÁVRA zaskočí.)

(Na prahu a v síni nový zápas o pušku.)

VÁVRA: *(v síni)*
Ty se budeš zpózet?
(Chce přirazit před ní dveře.)

VÁVROVÁ: *(v síni za jevištěm klesne na kolena a prosí sepjatýma rukama)*
Vávro! Vavruško!
(Rukama ovíjí jeho nohy.)
Vzpamatuj se! Máš děti – rodinu. – Poslechni! Všecko ti odpustím, všecko ti udělám, na všecko zapomenu.

(VÁVRA vyplítá zatím nohy z jejího objetí, strčí ženu do síně a rychle a hřmotně zavře dveře na velký klíč v starém skřípavém zámku.)

(Lomcování dveřmi. Z dálky tlumená muzika veselého rytmu: Kvapík. – Výskot.)

VÁVROVÁ: *(lomcuje dveřmi)*
Filipe! Filipe! – Měj rozum! Chraň se neštěstí pro celé dům.
(Pokouší se v síni marně otevřít zamčené dveře.)

Tyrane surové, bídné –
(Vrací se do světnice.)

(ROZÁRA choulí se ustrašeně v koutě světnice po té straně, odkud přichází MARYŠA.)

MARYŠA: *(vracejíc se, na prahu a v přestávkách vybývajícím, vysíleným až chraplavým hlasem jako by ze sebe chrlila)*
Bestie!... Bestie!...
(Ruce svinuté v pěstě držíc před sebou, celá se otřásá odporem.)
Be-sti-e...
(Okamžik strne, pak ale náhle chytne se za hlavu, přihne se k zemi a tisknouc spánky, týmž hlasem.)
Ježíši Kriste – Ježíši Kriste – on jé zabije – on jé zabije – – –

(Výstřel za jevištěm, hned nato druhý.)

(Současně: ROZÁRA v koutě schoulená s rukama sepjatýma po jedné straně tváří a MARYŠA, ještě křečovitě tisknouc spánky, děsivě vykřiknou téměř zároveň.)

(Krátké strašné ticho.)

(MARYŠA vystoupí a chvatně letí k oknu a rozhodí obě jejich polovice, jako by chtěla vyskočit oknem. Vtom za jevištěm:)

FRANCEK: *(zachechtá se)*
Vokolo, Vávro, vokolo! Ešče jednó!
(Zachechtá se zas.)

(MARYŠA radostně a krátce vykřikne a od okna uskočí právě v tu chvíli, kdy oknem je vidět VÁVRU, jak se vrací od stavu s pozdviženou puškou a hlasitě mluví k sobě.)

(MARYŠA i ROZÁRA s napětím poslouchají skřípotu zámku u dveří. S rostoucím vzrušením hledí obě ke dveřím.)

(VÁVRA třesa se na celém těle těžce oddychuje, vřítí se do světnice. Aniž koho vidí, odhodí pušku na stůl a rozčilenýma rukama hrabe v zásuvce stolku. Když nenajde, co hledal, žene se do vedlejší světnice. Ledva zajde, MARYŠA sleduje lstivě každé jeho pohnutí, rychle přiskočí k ROZÁŘE a chopí se její ruky.)

MARYŠA: Rozáro – běž a řekni Franckovi, že – zétra mě doprovodí. – Slyšíš – zétra – dnes ne –
(ROZÁRA zmizí, MARYŠA v síni hřmotně zavírá za ní dveře na klíč. Právě, když se vrací přes práh, schovávajíc klíč v záňadří, vchází i VÁVRA z vedlejší světnice.)

VÁVRA: *(k sobě ve dveřích)*
Zastřelím já ti, jak je Bůh všemohócí nade mnó, zastřelím ti!

MARYŠA: *(s ledovým klidem, stojíc už na prahu)*
Ne – nezastřelíš, Vávro!
(VÁVRA sebou trhne, sahaje po pušce. – Důrazně, sebevědomě. Mluví pomalu, odděluje slova.)
Nezastřelíš, povídám. Jak je zas Bůh všemohócí nade mnó, Vávro.
(Hrdě položí ruce na prsa.)
– Na to su tu ešče já –!

(VÁVRA zvolna přidržuje se lenochu židle, hledí k MARYŠE.)

(Oba chvíli upřeně měří se očima.)

Opona spadne.

PÁTÉ JEDNÁNÍ

(Prostranná kuchyně s velikým prostým sporákem a bílou pecí v levém pozadí. V pravém pozadí police s kuchyňským nádobím a hmoždířem. Po levé straně jeviště prostá postel, přikrytá tabulí; u postele lenůšek. V pravém popředí dlouhý stůl, nebarvený, se zkříženými nohami. U podélných stran stolu lavice, se stolem stejně dlouhé. Mezi stolem a policí po pravé straně jeviště nebarvená skříň – spižírna. U dveří lavička. Na stole hrnky. Vedle postele stará malovaná truhla. Na zdi u spořiště visí lžičník, dřevěná solnička, hrnky a zastrkané vařečky. Na zemi u sporáku dříví. U stolu staromódní židle s lenochem. Na stěně vzadu staré začazené hodiny a velký, černý krucifix.)

Výstup 1.

(ROŽÁRA, VÁVROVÁ, VÁVRA.)

(MLATCI: VOJTĚNA a ROZSÍVALKA sedí na lavičce a vyjídají z hrnečků snídani.)

(VÁVRA s čepicí na hlavě, ve všedním, moukou zaprášeném oděvu, sedí na židli u stolu a smutně přihlíží ke konání své ženy.)

(VÁVROVÁ nakoukne do pece a přiloží dříví. Jedná chladně, zamlkle a počíná si před mlatci, jako by se ničeho nebylo stalo. Jde zas ke sporáku, odkryje poklici z hrnce, podívá se pod ni, sáhne do solničky a posolí; zůstane pak se založenýma rukama u sporáku.)

Výstup 2.

(PŘEDEŠLÍ. Vcházejí mlatci KRIŠŤOFL s HRDLIČKOVOU.)

KRIŠTOFL: Pánbu dé dobré deň.

VÁVROVÁ: *(ledva si jich všimne)*
Vítám vás. Sedněte si zatím a ohřejte se.

KRIŠTOFL: *(přisedne na lavičku u dveří, vytáhne míšek s tabákem a počne cpát)*
To je tam zatrolená zima. – A nebyla! – Teprv k ránu přituhlo.

VÁVROVÁ: Kdepak ste byla, Hrdličková? Už sem vás před chvílí viděla na dvoře.

HRDLIČKOVÁ: Ale – Byla sem ve mléně – Dívala sem se na mládka, jak naříkal. To sem se nasmála! – Včera si trochu zavdal a dnes pré je bolí aji boty. – Už pré jakživ toli pít nebude.
(Směje se.)

KRIŠTOFL: *(škrtá sirku o stehno)*
Eno, vypít štvrtku slívky naráz – to be meslím aji koňa strhalo.

VÁVRA: *(rozhlédne se)*
Už ste tu všeci?

HRDLIČKOVÁ: Ešče Žofka.

VÁVRA: Kde je Rozára?

VÁVROVÁ: Pro vodu šla. Přinde hneď.

VÁVRA: Vy, Rozsívalko a Vojtěno, můžete jít zatím uklidit mlat. Krištofl vám pomůže.

KRIŠTOFL: *(vylévá močku)*
No, poďme, už je čas.

VÁVRA: A slámu mně moc necuchéte!

(Mlatci odejdou.)

Výstup 3.

(Oknem kuchyně je viděti na záhrobeň, kde děvče-dělnice osekává roští, zametá a prozpěvuje si: „O Vánoci, dlúhé noci“.)

(VÁVROVÁ přiklekne k peci a tváří se, jako by opravovala oheň.)

VÁVRA: *(odhodí čepici na lavici a k ženě obrácen zády, ptá se drsně)*
Berete řepu z té první hromady – nebo z té v rohu?

VÁVROVÁ: *(neodpovídá, náhle se však probudí z tupé ztrnulosti)*
Z první.

VÁVRA: A krky ste už zkrmily?

VÁVROVÁ: *(utrhne se naň)*
A nestaré se. Víme, co máme dělat.
(Rovná chvatně na sporáku hrnce.)

VÁVRA: *(hrubě)*
No, zaptat se snad smím?

VÁVROVÁ: *(se smíchem)*
Eh, tak se pté… mně je to jedno.

VÁVRA: Ba jedno. Všecko je ti jedno. To, co ty, to nedovede ani, keró šupem vodí po světě.

VÁVROVÁ: Ještě mě nevedli!

VÁVRA: Daleko do teho nemáš.

VÁVROVÁ: *(pohrdlivě se usměje a poopravuje mechanicky šátek na hlavě)*
Ba nemám.

VÁVRA: *(ohlédne se po ní a mlčí)*
Oh, šak já ti tvýho Františka osladím!
(Sáhne po čepici a poroučí.)
Snídani mi přichysté! Pojedu pro dříví.

(VÁVROVÁ stojí jako před tím u sporáku a hledí stále na jedno místo. Když VÁVRA odchází, zdlouha se po něm ohlíží.)

(VÁVRA odejde.)

(VÁVROVÁ sama.)

VÁVROVÁ: Jdi, ďáble ošklivé! Budeš mět nachystáno, cos ešče jakživ nejedl.
(Jde chvatným krokem do vedlejší světnice, kde je za scénou slyšet totéž bouchnutí víka jako ve IV. jednání. Vrátí se.)
Jako potkana ti zadávím a potem řvi a vyhrožuj, jak se ti zlíbí. – – –
(Dotluče. S ještě větším chvatem slévá kávu a vysype jed z hmoždíře do hrnku s kávou.)

Výstup 4.

(VÁVROVÁ, VÁVRA.)

(VÁVRA vejde a věší pilku na hřebík.)

VÁVROVÁ: *(se hřmotem se probírá ve lžičníku a pak nese VÁVROVI hrnek se lžičkou)*
Chceš bílý, nebo černý? Nesu ti černý. –

VÁVRA: Černý mně dej.

(VÁVROVÁ staví na stůl před něho hrnek.)

VÁVRA: *(mlčky sedne a položí čepici na stůl; ochotně)*
Sladila's to?

VÁVROVÁ: *(sejme cukr z police, přinese na stůl a mlčky přisune k němu)*
Zapomněla sem.
(Pak jde zase ke sporáku a sleduje stranou každý jeho pohyb)

VÁVRA: *(míchá lžičkou a srkne kávy)*
Od koho je káva?

VÁVROVÁ: Od žida.

VÁVRA: A proč ne ze spolku?

VÁVROVÁ: Měli zavříno.

VÁVRA: Tahle je ztuchlá, nebo co.
(Rychle pije.)

VÁVROVÁ: *(jeví nepokoj a neví, jak a kde má stát. Ohlíží se stále po VÁVROVI. S nápadným účastenstvím)*
Pojedeš na panský?

VÁVRA: Na panský. – Proč se ptáš?

VÁVROVÁ: Tak; aby dříví bylo suchý. Včera sme nemohly ani zatopit.

(Oba mlčí.)

VÁVRA: *(vstane a nerozhodně přistoupí k ženě, podívá se na ni, ale vida ji nevlídnou, vrátí se a pije. Přistoupí poznovu k ní. Vlídně)*
Maryško!

VÁVROVÁ: Co chceš?

VÁVRA: Proč seš na mě taková zlá? Co nemůže bét u nás jináč? Ubyde ti, dyž se na mě vlídně podíváš? Poslechni! Maryšo! – Já na všecko zapomenu, nic ti nebudu vyčítat, nikomu nebudu hrozit, jen dyž trochu lepšů vůlu budu vidět u tebe. – Nevíš, jako to člověka bolí – – –

(VÁVROVÁ zakryje si rukama i zástěrou oči a tvář.)

(Ze dvora zvoní cepy.)

VÁVRA: Tak sem ti sliboval, že až budeš mó ženó, všechno pro tebe udělám, co enom si budeš přát – jen abys byla u mě spokojena a šťastná. A zatím – podivé se na mě – podivé se na sebe. Na hromech líháme, na hromech vstáváme. – Je teho potřeba? Musí to bét?
(Přivine ji vilně k sobě a chce ji líbat.)
Co si tvý srdce jenom žádá, nic ti neodepřu. Všechno pro tebe udělám.
(Políbí ji.)

(VÁVROVÁ polo dobrovolně, polo s nucením prohne se mu pod rukou a dá se políbit na tvář. Pojednou se zachvěje na celém těle, odpáčí mu ruku a s odporem uhne od něho.)

VÁVRA: *(přemáhá zlost a dotkne se jejího ramena i doráží prosebně)*
Dyž ti pěkně prosím. Mám přece děti; co z nich bude, když budó vidět, jaké vedeme život?

VÁVROVÁ: *(rozhodí ruce a mírně jej odstrčí od sebe)*
Sedni a pi!
(Jde pro hrnek.)
Cos nedopil?
(Postaví hrnek zpět.)

(VÁVRA vezme hrnek a dopije do dna.)

(Okamžik mlčení.)

VÁVROVÁ: Které si vezmeš kožuch?

VÁVRA: Ten dlóhé mně přines.

(VÁVROVÁ (jde do vedlejší světnice a ihned se vrátí s kožichem).)

VÁVRA: *(oblékne kožich – dlouhý žlutý)*
Dohlídni na mlat a Rozára ať strace podestele novo slámu.

(Odejde.)

(Za scénou tepou cepy.)

VÁVROVÁ: *(sama přemožena rozčilením zavrávorá – obepne lokte kolem hlavy a potácí se směrem, kde na zdi visí krucifix. Tiše stojí opřena o zed a s hlavou vztyčenou leží nehybně na zdi)*
Sám temu chtěl.

(Musí uplynouti delší chvíle, než cepy přestanou tepat, aby VÁVROVÁ měla dosti času vyhráti všechny pocity, které se v ní ozývají této chvíle. Občas vzhlíží ke kříži. Když cepy přestaly tepat, ozve se v ní strach. Strašné ticho. Teprve až odehrála tento poslední pocit, který ji divoce zmítá, přiběhne ROZÁRA. Cepy náhle přestanou tepat a ze dvora zaléhá sem hluk a ropot několika mužských i ženských hlasů. – Hluk roste a blíží se.)

Výstup 5.

(VÁVROVÁ, ROZÁRA.)

ROZÁRA: *(v běhu, běží rovnou cestou pro vodu)*
Pro Boha všemohoucího, paňmámo – co se to stalo – pantáta je bez sebe – – –

(VÁVROVÁ se ani nehne.)

(ROZÁRA s podivením hledí po ní a pak odběhne.)

Výstup 6.

(VÁVROVÁ, MLATCI.)

(VÁVROVÁ sama, stále na svém místě. Hluk se blíží síní dovnitř.)

(Delší chvíle. Hraje očima.)

(Oknem je vidět.)

(MLATCI, ženy i mužští zpola vedou, zpola nesou VÁVRU – polomrtvého.)

(Výkřiky.)

HLASY: Co se mu jen stalo? Co se mu jen stalo? Tak najednó?!

(VÁVROVÁ, právě když s VÁVROU mají přijít dveřmi v pozadí na jeviště, vyhrne oči k nebi.)

ŽENA: *(předběhne MLATCE, všimne si pátravě VÁVROVÉ, uchopí ji za ruku, trhne doprostřed jeviště a pohlédne jí do odvrácené tváře)*
Děvčico neščasná – ty's jé otrávila!?
(Ve dveřích objeví se pouze boty mrtvého.)

(V pozadí ve dveřích muži nesoucí VÁVRU.)

VÁVROVÁ: *(dutě)*
Otrávila.
Opona spadne.

Alois a Vilém Mrštíkové: Maryša

Zdroj textu: Městská knihovna v Praze, e-knihy zdarma.

Text je volné dílo. Úprava a vydání: Audioknihy CZ, licence CC BY 4.0. Můžete jej sdílet a dál používat, pokud uvedete zdroj (Audioknihy CZ, audioknihycz.cz/kniha/marysa-mrstikove/).

Audioknihu připravujeme. Další knihy a audioknihy zdarma najdete na audioknihycz.cz/kniha/marysa-mrstikove/.